Om kommunernas stöd till barn som växer upp i familjer med missbruk

Junis

Rapport 2022

Bredd och långt nå

PUBLICERAD AV	Junis
ADRESS	Box 12825, 112 97 Stockholm
E-POST	info@junis.se
TELEFON	08-672 60 70
REDAKTÖR OCH SKRIBENT	Helena Wannberg
ANALYS AV ENKÄTENS RESULTAT	Anna Carlsson Cheikh, Nora Sverredal och Lina Boberg
OMSLAGSBILD	Istock
BILDER (DÄR INTE ANNAT ANGES)	Pixabay
LAYOUT	Pontus Landström
ISBN	978-91-85357-28-4
TRYCK	Larsson Offsettryck, Linköping 2022

MILJÖMÄRKT LARSSON OFFSETTRYCK 341 298

Bredd når långt

I arbetet med denna rapport har det blivit tydligt: för att nå många barn som är utsatta på något sätt, då måste vi tänka mycket brett! Stödverksamheten Lyktan, vars fältverksamhet jobbar nätverkande med föreningslivet är ett exempel. Lövgärdet, där ett lokalt socialkontor samverkar med skola och kulturtolkar och därigenom lyckas öka tilltron till socialtjänsten så att stödet kan sättas in tidigare. Fritidsgårdar i Umeå som visade sig vara extremt viktiga för unga som far illa. Tandvården, som ju ska nå alla barn i Sverige, har insett hur viktigt det är att ha kunskap om att se signaler på att barn far illa. Folktandvården som aktivt söker upp de barn som av olika skäl inte kommer på sina besök och som har skapat tydliga rutiner för orosanmälan.

Det breda synsättet och viljan att inkludera många aktörer innebär många ögon. Ögon som kan se barnet eller den unge i olika sammanhang och utifrån olika kunskapsbakgrunder.

Junis kommunrapporter handlar om vilket stöd samhället erbjuder barn i familjer med missbruk – men om vi söker för snävt kommer vi inte att se alla som behöver stöd. Dessa barn finns i alla bostadsområden och på alla orter, på alla förskolor och skolor, på alla vårdcentraler och folktandvårdsmottagningar. Om vi inte letar precis överallt, då kommer vi inte heller att hitta dem.

Junis kräver att alla kommuner ska erbjuda stöd till barn i familjer med missbruk, och till barn som av andra skäl far illa hemma. Kommunerna måste också ta ansvar för att stödet faktiskt når målgruppen. För att nå många behöver fler av oss som möter barn samarbeta, och vi behöver bredda vårt sätt att tänka och jobba.

Bredd når långt!

Mona Örjes
förbundsordförande
Junis

Rätten till stöd är vuxnas ansvar

Alla barn som lever med en vuxen som dricker för mycket eller använder andra droger ska känna att det är okej att prata om hur de har det. Barnen ska också veta att de inte är ensamma om sin situation.

Stödet till barnen är ett gemensamt ansvar för oss vuxna. Detta är utgångspunkten för denna rapport från Junis, som är en del av IOGT-NTO-rörelsen.

Junis bedriver inte stödverksamhet för barn i familjer med missbruk, men eftersom vi vänder oss till alla barn förstår vi att det i våra föreningar även finns barn till föräldrar som dricker för mycket. Vi vet att föreningsverksamhet och vettiga vuxna är viktiga skyddsfaktorer för barn som har det tufft. I Junis föreningar och på våra läger vill vi att barn ska ha roligt, känna gemenskap och känna att alla är lika mycket värda. Inga Junisledare dricker alkohol eller använder andra droger och på våra aktiviteter är förstås även alla funktionärer alltid nyktra.

Junis ser att vuxnas missbruk är ett problem för barn. Vi vill att alla, från makthavare till de som möter barn i sin yrkesroll, blir bättre på att se barnens behov. Med vår rapport vill vi driva på utvecklingen för att alla barn som växer upp i missbruksmiljö ska erbjudas stöd.

Junis rapport består av följande delar:

- Vi skildrar goda exempel på verksamhet där man ser till barnens perspektiv och vi berättar om viktig forskning och människor som brinner för barn som växer upp i missbruksmiljö. Dessa artiklar finns i rapportens första del.

- I rapportens andra del finns en redovisning av resultatet från vår enkät till landets alla kommuner, där vi frågat vilket stöd de erbjuder barn i missbruksmiljö. I år redovisar vi även svaren på två extra enkätfrågor om coronapandemin. Resultatet diskuteras utifrån forskning på området. Enkätens huvudfrågor redovisas även kommunvis i tabellform. Enkäten har skickats ut årligen sedan 2004.

- Sist i rapporten ger vi tips på böcker, filmer och sajter som kan ge ny kunskap, inspiration och stöd.

Barn som växer upp med missbruk ska veta att de inte är ensamma om sin situation.

Barn i missbruksmiljö, beroende, riskbruk...

Det finns många termer och definitioner på ett problematiskt förhållande till alkohol och andra droger, och de barn som lever i den miljön. Termerna har olika betydelse beroende på verksamhet och yrkesgrupp. I socialtjänstlagen används benämningarna ”missbruk” och ”missbrukare”, men en definition av dessa saknas. Inom vården finns flera olika screeningmetoder för att bedöma riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol respektive narkotika hos vuxna.

För diagnostik av sjukdomar inom hälso- och sjukvården, dit missbruk/beroende och psykisk ohälsa räknas, används olika klassifikationssystem. Beroende på system kan man utifrån en rad kriterier ställa diagnoserna beroende, missbruk eller skadligt bruk.

För alkohol talas det även om riskbruk, men detta är inte en diagnos. Med det avses oftast en hög genomsnittlig konsumtion av alkohol eller intensivkonsumtion av alkohol minst en gång i månaden.

I Junis rapport begränsar vi oss inte till en speciell definition. Vi utgår ifrån hur barnen upplever sin situation, och deras rätt till stöd.

Läs mer: *Nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård, 2014 Socialstyrelsen, www.socialstyrelsen.se*

Bilder i reportaget: Helena Wannberg

Lyktan Tjejer vill stärka tjejers rättigheter och psykiska hälsa.

Lyktan satsar brett och når fler

Lyktan i Sandviken har utökat sitt nätverk. Genom nya relationer med föreningslivet har nya ledare knutits till stödverksamheten. När Lyktan satsar brett hittar fler barn och unga fram till stödet.

Färgglada handavtryck fyller en stor tavla mitt i rummet. Bland alla händer står det ”Lyktan Tjejer”. Lyktan, det är stödverksamheten i Sandviken, och Lyktan Tjejer är ett nytt sätt att nå ut bredare.

Vi är här för att få svar på några frågor. Sandvikens kommun utmärkte sig nämligen när svaren började ramla in till årets kommunenkät från Junis. Mitt under pandemin hade antalet deltagande barn ökat rejält i Sandviken, från 14 deltagare år 2019 till 46 år 2021. Hur är det möjligt? Varifrån kommer alla dessa nya deltagare?

– Vi har haft mod att prova nytt och det har gynnat Lyktans verksamhet. Vi vill inte bara jobba med de barn som socialtjänsten möter. Vårt fokus har skiftat mot att vara en mer utåtriktad verksamhet. Vi behöver bredda vårt sätt att jobba, det är så många som har behov.

Det förklarar Helena Hedman som är enhetschef med övergripande ansvar för Lyktan. Tidigare hörde Lyktan rent organisatoriskt ihop med öppenvårdsverksamheten. Sedan 2019 tillhör Lyktan istället den nystartade fältverksamheten.

– Organisationsförändringen har gjort skillnad, konstaterar Helena Hedman. I och med att vi är en del av fältverksamheten sätter vi på oss andra glasögon.

Många kontaktytor

Fältverksamhetens uppdrag är att utveckla och effektivisera samverkan mellan aktörer. Ett uppdrag som påverkar arbetssättet för Helena Sjöblom Mariusson och Frida Kempe, de två fältsamordnare som leder det praktiska arbetet på Lyktan.

– Som fältsamordnare har vi många kontaktytor och vi ser möjligheter att använda dem, säger Helena Sjöblom Mariusson.

Helena Hedman, Frida Kempe och Helena Sjöblom Mariusson har breddat sitt synsätt.

Ett exempel på det bredare arbetssättet är de nya prova på-grupperna, som vi återkommer till. Ett annat exempel är Lyktan Tjejer, gruppen som gjort de färgglada händerna. Lyktan Tjejer uppstod tack vare att Helena Sjöblom Mariusson och Frida Kempe kom i kontakt med en grupp unga tjejer som är engagerade i initiativet Framsteget *(se faktaruta på nästa uppslag)*. Sandviken har en hög placering på topplistan över mest segregerade kommuner i landet, och Framsteget är ett sätt att förebygga utanförskap genom satsning på idrott, hälsa och integration. Aya Osman, ledare i Framsteget, berättar:

– De områden där vi har verksamhet tillhör de mest utsatta områdena i Sandviken. Vi har nattfotboll, boll och lek på lågstadiet och rastverksamhet på skolor. Tanken med nattfotbollen är att ha saker att göra på kvällarna istället för att bara hänga runt. Framsteget har även en satsning som enbart riktar sig till tjejer.

– Den upplevda otryggheten och psykiska ohälsan är större hos tjejer. Det är jämförelsevis färre tjejer som deltar i föreningsverksamhet, besöker fritidsgårdar och så vidare, säger Helena Sjöblom Mariusson. Framförallt gäller det tjejer med utländsk bakgrund, som oftare behöver vara hemma och göra sysslor i hemmet.

– Många tjejer som vi träffar är intresserade av frågor som mänskliga rättigheter och att jobba mot rasism, säger Aya Osman.

Här fanns en möjlighet att förändra och ett engagemang att fånga upp.

Sabrina Daniel Haile, Aya Osman och Rene Andersson är tre av Lyktans nya gruppledare från föreningslivet.

Så föddes Lyktan Tjejer, samarbetet mellan Framsteget och Lyktan, där även Kvinnojouren är en samverkanspart.

– Målet med Lyktan Tjejer är att stärka tjejers rättigheter och psykiska hälsa, säger Frida Kempe. Vi kan informera om vad det finns för stöd att få och minska utanförskapet.

Bruket präglar

Lyktan Tjejer har träff varje vecka, växelvis i två olika områden. Varannan vecka är träffen i bostadsområdet Nya Bruket, ett av flera områden i Sandviken som har socioekonomiska utmaningar. Namnet Nya Bruket är ett av många exempel på hur järnbruket under flera hundra år präglat, och fortfarande präglar, Sandviken som samhälle.

Sandvikens fältverksamhet

Fältverksamheten i Sandviken har fem fältsamordnare. Verksamhetens syfte är att skapa så goda förutsättningar som möjligt för barn och ungdomar att utvecklas i positiv riktning, men även att de som behöver extra stöd ska få rätt hjälp i ett tidigare skede.

Fältverksamheten lägger mycket fokus på ökad samverkan och mobilisering av befintliga resurser i barns och ungas nätverk och i samhället.

Kontakt: *www.sandviken.se, sök "Fältverksamheten", faltverksamheten@sandviken.se*

”Vi behöver bredda vårt sätt att jobba, det är så många som har behov.”

Bostadsområdet från 70-talet byggdes på en plats där det tidigare låg arbetarbostäder för det gamla järnbruket. På andra sidan gatan ligger ett kvarter med numera pittoreskt renoverade arbetarbostäder, och i ett sådant hus finns Lyktan.

På varsin sida gatan

Mitt i Nya Bruket-området ligger IOGT-NTO-huset, som ägs och drivs av IOGT-NTO-rörelsen, med barnverksamhet i Junis och ungdomsverksamhet i UNF (Ungdomens Nykterhetsförbund). I det stora huset finns café, ungdomslokal, squashhallar, klättervägg och samlingslokaler av olika slag. Här finns dessutom Rene Andersson, som är en annan nyckelperson som knutits till Lyktan.

– Vi har funnits på varsin sida om gatan länge, säger hon och konstaterar att både Lyktan och föreningsverksamheten på Bruket jobbar förebyggande kring alkohol- och drogfrågor och på många sätt vänder sig till samma barn.

Fler får kännedom

Fältsamordnarna på Lyktan menar att ”alla i Sandviken vet vad IOGT-NTO-huset är”, men det var först när fältsamordnarna på Lyktan lärde känna Rene Andersson som insikten kom att Lyktan och verksamheterna i IOGT-NTO-huset borde samarbeta. När Lyktan Tjejer drog igång blev det självklart att träffarna skulle hållas just i huset på Nya Bruket, och Rene Andersson är med som ledare.

Lyktans nya kontakter leder till ny verksamhet, nya sätt att tänka och att fler barn och ungdomar får kännedom om vad Lyktan är.

Framsteget motverkar utanförskap

Framsteget är Sandviken IF:s sociala engagemang för att motverka utanförskap. Verksamheten bygger på att skapa integration och samhörighet, bidra till bättre hälsa genom fysisk aktivitet och skapa bättre förutsättningar för att komma ut på arbetsmarknaden. Alla aktiviteter är gratis, eftersom ekonomi inte ska vara ett hinder för deltagarna. Framsteget bedriver bland annat rastverksamhet, läger, nattfotboll och sportfritids med läxhjälp.

Läs mer: *www.framsteget.org*

Aya Osman och de andra ledarna från Framsteget blir några att identifiera sig med. Fler deltagare söker sig till Lyktans grupper, och det är även delvis andra barn och unga som hittar dit.

– Det har varit en mindre andel i stödgrupperna som har utländsk bakgrund. Det har börjat ändras, vilket har mycket att göra med Lyktan Tjejer.

Mer synliga

Rene Anderssons bild är att Lyktan har blivit mer synliga.

– När jag träffar barn och ungdomar på Bruket kan jag ju förklara vad Lyktan är: ”Ni vet de där som är här med Lyktan Tjejer? Har man det jobbigt så finns det en grupp där man kan prata om jobbiga grejer.”

Samarbetet mellan föreningarna och Lyktan bidrar till att fler får en positiv syn på socialtjänsten och det stöd som finns att få.

– Det blir mer nära och blir lättare att slå en signal. Nu vet jag att det är Frida man ringer.

Och fördelarna gäller även åt andra hållet.

– Och det är ju tack vare det här samarbetet som du och jag träffades, säger Rene Andersson till Aya Osman.

De är två av flera nya stödgruppsledare som rekryterats ur det nya nätverket med bland annat föreningar och kyrkor. Hösten 2021 ledde Rene Andersson och Aya Osman tillsammans en stödgrupp om missbruk och psykisk ohälsa. Att ha stödgruppsledare från flera olika håll har många fördelar.

– När träffarna med stödgrupperna är slut har vi haft barn som sagt ”Vi vill fortsätta!”. Då kan vi

Lyktan

Lyktan har tre olika stödgrupper. Dessa vänder sig till:

Barn och ungdomar som lever med föräldrar som dricker för mycket alkohol eller som har druckit för mycket alkohol eller använder/använt någon annan drog.

Barn och ungdomar som lever med föräldrar som har/haft psykisk sjukdom/ohälsa.

Barn och ungdomar med föräldrar som separerat.

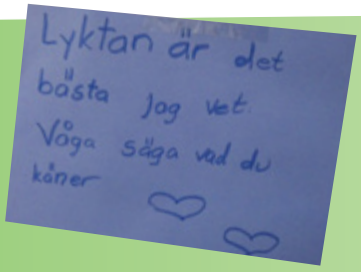

Lyktan samverkar med flera föreningar i Sandviken, och har även ideella gruppledare från bland annat IOGT-NTO-rörelsen, Framsteget och kyrkan.

Kontakt: *www.sandviken.se. sök "Lyktan", samordnare 026-24 17 90*

tipsa om att gå med i Junis, eller vara med på Framstegets nattfotboll, säger Helena Sjöblom Mariusson.

Ett annat exempel var på jullovet, då Junis ordnade aktiviteter inom satsningen Vit jul.

> ”Vi gör det mindre farligt att gå i grupp.”

– Tack vare vårt samarbete, så hade jag ju koll på att ni skulle ha bowling. Då kunde jag tipsa barn som går i stödgrupp att de kunde hänga med på det, säger Frida Kempe till Rene.

– Ja, jag kan ju säga till barnen ”Jag kommer vara där”, svarar Rene Andersson.

Frida Kempe beskriver det som att Lyktan numera har ett paraplyseende.

– Det här paraplyseendet påverkar vårt sätt att ge information, menar hon.

Här är de nya prova på-grupperna

ytterligare ett exempel på nytänkandet. Prova på-grupperna som började hösten 2021 erbjuds bland annat skolor, där hela klassen får prova på det material som används i Lyktans stödgrupper. Under en timmes lektion, vid tre tillfällen, får barnen exempelvis prova på övningar om att vara en bra kompis och göra lekar.

– Vi brukar prata om känslor, ”vad gör jag när jag är arg, var sitter känslorna”. När barnen får göra olika övningar blir det lättare att ta till sig informationen vi vill förmedla.

Når mörkertalet

Genom att nå en stor mängd barn ökar möjligheterna att nå även det stora mörkertal av barn som växer upp med exempelvis missbruk i tysthet. Även om barnen i prova på-gruppen inte gör övningar som handlar specifikt om missbruk så är Frida tydlig med varifrån hon kommer.

– Vi berättar alltid vad Lyktan är. Jag säger: ”Jag heter Frida och kommer från Lyktan. Vi har stödgrupper för den som har en förälder som är mycket trött eller ledsen eller dricker för mycket vin eller öl”.

Lyktan märker att det är barn som har deltagit i prova på-grupp som sedan har velat gå i stödgrupp. Att få känna på vad en grupp innebär avdramatiserar det hela.

– Vi gör det mindre farligt att gå i grupp, säger Helena Sjöblom Mariusson.

På plats i skolan är det inte bara barnen som är målgruppen.

Hus för alla generationer

IOGT-NTO-huset mitt på Nya Bruket i Sandviken inhyser föreningarna Junis Vårt hopp, UNF Syskonkedjan och IOGT-NTO Vänskapsbandet. De tre föreningarna bedriver flera dagar i veckan verksamhet för barn, ungdomar och vuxna i alla åldrar. Varje vecka deltar ett 70-tal barn och ungdomar i aktiviteter i IOGT-NTO-huset, och utöver detta genomförs även lägerverksamhet.

Föreningarna i Sandviken kan följas på sociala medier som Facebook och Instagram (sök på föreningsnamnet).

Kontakt: *Rene Andersson, rene.andersson@iogt.se*

– När vi är på skolorna är det viktigt att gå in i lärarnas fikarum och sitta och prata, säger Frida Kempe. Lärarna ska veta vem jag är, så att de ska kunna ta kontakt sedan.

Viktiga vuxna

En av Lyktans målsättningar är att nå så många vuxna som möjligt med budskapet att vara viktiga vuxna. Och att vara en viktig vuxen handlar inte om att den som exempelvis är lärare även förväntas agera psykolog, förtydligar Helena Hedman.

– Nej, det handlar om sådant som att säga hej, fråga hur det är, kanske ge en kram. Det gäller också att kunna känna sig nöjd med det, och veta att det gör skillnad för ett barn.

Medarbetarna är väl medvetna om att det även framöver kommer krävas uthållighet. Nätverket måste fortsätta breddas, relationen med socialsekreterare behöver underhållas, skolorna behöver regelbundet besökas för att påminna om att Lyktan finns. Men det märks att något har hänt. Lyktan hittar fler som kan förmedla vidare budskapet om barns rätt till stöd, och fler barn och unga vågar sig fram till Lyktan. ■

Bild: Alexandra Green Tetschet

Föräldracoacherna Rahma Ali och Lina Hamadeh.

När föräldrarna stärks föds modet att bryta tystnaden

När det är farligt att berätta vad som händer hemma blir barnen de stora förlorarna. Genom att få föräldrarna att mötas och bryta isoleringen går det att börja prata om det som är tabu. I Malmö, Ronneby och Umeå bekämpas tystnadskulturen med föräldraträffar och studiecirklar.

– ”Prata inte med andra om något som händer i familjen” – så säger föräldrarna till sina barn.

Det säger Lina Hamadeh, och den tystnadskultur hon beskriver har en ytterligare dimension än de familjehemligheter som många kan känna igen sig i. Det är starka krafter där hela familjens rykte och heder svärtas ner om någon utomstående får veta att det finns problem i familjen.

Vi möts i ett samtal om tystnadskultur, en av de saker som satsningen Föräldrar tillsammans 2.0 vill ändra med hjälp av föräldracoacher *(se faktaruta på nästa sida)*. Rahma Ali möter främst svensk-somaliska kvinnor i området Rosengård i Malmö, Lina Hamadeh i Ronneby träffar föräldrar från Syrien och andra arabisktalande länder.

Missbruk tabubelagt

De föräldrar som föräldracoacherna möter kommer från länder där alkohol är tabu. En muslim ska inte dricka alkohol. Men likväl finns det de som gör det – fast det hålls hemligt. Och skulle någon – barn eller förälder – få missbruksproblem med alkohol eller andra droger så är det inget som man berättar för varandra.

Bild: Privat

Mohamed Shidane

Även psykisk ohälsa är känsligt.

– Vi har mammor som deltar i föräldraprogrammet som mår dåligt, berättar Rahma Ali. Psykisk ohälsa är ett sådant ämne som man inte pratar öppet om, och barnen berättar inte heller om en förälder mår dåligt. Det är skamligt.

Rädslan över att problemen ska avslöjas gör familjen isolerad. Och tystnadskulturen förs vidare till barnen.

Barnen påverkas

Tystnadskulturen är inte på något vis ett unikt fenomen för Malmö eller Ronneby. Jag ringer upp Mohamed Shidane som bor i Umeå och som är engagerad i föreningen Multi-Kulti. De flesta i föreningen har liksom Mohamed Shidane själv sitt ursprung i Somalia – och i Multi-Kulti är det främst papporna som deltar. Han delar Rahma Alis och Lina Hamadehs bild av hur problem i familjen, till exempel missbruk, är tabu, men att det ändå kan förekomma. Bland de svensk-somaliska männen är det vanligt att drogen khat används, säger Mohamed Shidane som är väl medveten om att barn påverkas av hur det är i familjen.

– Droger är dyrt, det

”Barnen berättar inte om en förälder mår dåligt.”

påverkar bland annat familjens ekonomi. Ekonomiska problem kan vara en anledning till konflikter mellan föräldrarna. När föräldrarna har problem kan barnen bli arga och de kanske inte får sova ordentligt, säger Mohamed Shidane.

Försiktiga med att söka hjälp

Hos föräldrarna som Lina Hamadeh och Rahma Ali möter är en sak gemensam: oron för barnen. Oro för att barnen ska få problem med droger av olika slag, eller hamna i kriminalitet. Oro för vad som händer om det kommer ut att familjen har problem.

– Alla är jätteförsiktiga med att söka hjälp, säger Rahma Ali. Det finns en rädsla för socialtjänsten, och för att förlora barnen.

Hon förklarar att det finns en bristande tilltro till myndigheter rent allmänt.

– Ja, man är vana vid auktoritära myndigheter från sitt hemland, fyller Lina Hamadeh i.

Mohamed Shidanes perspektiv från Umeå är detsamma:

– De som är nya i Sverige förstår inte det svenska systemet. I Somalia finns inget alls som motsvarar socialtjänsten. Allt är nytt.

Det är här Lina Hamadeh, Rahma Ali och Mohamed Shidane alla har insett att föreningslivet kan spela en viktig roll. Genom att skapa mötesplatser bryts familjernas isolering och ger möjlighet att förmedla kunskap om vilket stöd som finns att få – och inte minst föra samtal som kan ge mod att söka stöd.

Förälder i nytt land

I Umeå har Multi-Kulti sedan flera år samarbetat med studieförbundet NBV kring studiecirkeln Förälder i nytt land. Även i satsningen Föräldrar tillsammans 2.0 är studiecirklar ett sätt att ge föräldrarna kunskap. Barnuppfostran och synen på barns rättigheter är ett ständigt aktuellt ämne.

– Vi pratar mycket om att det finns olika traditioner i Sverige och hemlandet, berättar Lina Hamadeh. Det är inte vanligt i hemländerna att föräldrar är som vänner med sina barn, så som det är här i Sverige.

Multi-Kulti

Multi-Kulti är en IOGT-NTO-förening i Umeå. De flesta medlemmar har sitt ursprung i Somalia. Föreningen har samarbetat med studieförbundet NBV i flera år med att stärka föräldrar. Föreningen har bland annat bjudit in fältassistenter, socialtjänsten och ordnat nattvandring. Multi-Kulti har även olika grupper för barn och ungdomar där man bland annat spelar fotboll.

Bild: Alexandra Green Tetschet

Föräldrar tillsammans har bland annat nattvandrat i området Rosengård i Malmö.

Föräldrar tillsammans 2.0

Föräldrar tillsammans 2.0 är ett projekt från IOGT-NTO. Det vänder sig till tonårsföräldrar i utsatta områden i Malmö och Ronneby. Projektet drivs av föräldracoacherna Rahma Ali, Malmö, och Lina Hamadeh, Ronneby. Föräldrar tillsammans 2.0 ger information om alkohol och andra droger, riskfaktorer, skyddsfaktorer, tips och råd om vilket stöd som finns att få från samhället och idéburna organisationer.

Projektet Föräldrar tillsammans 2.0 utvecklas nu till att även vända sig till ungdomar. Unga tillsammans ska ge unga en fristad för att prata om hur det är hemma. Ett sätt är att genom värderingsövningar börja prata om tystnadskulturen.

Kontakt:
Rahma Ali, projektansvarig/föräldracoach Malmö, rahma.ali@iogt.se
Lina Hamadeh, föräldracoach Ronneby, lina.hamadeh@iogt.se

”Jag tror att folk litar på oss som är föräldracoacher.”

Det är istället vanligare med en mer hierarkisk familjestruktur.

– Många pratar inte med sina barn, säger Rahma Ali. ”Vi hinner inte, vi måste laga mat”.

Mohamed Shidane menar att det i familjer med många barn helt enkelt inte finns tid att skapa relationer med barnen.

– En del är skilda och det är svårt för föräldrarna att hinna hjälpa barnen med läxor exempelvis.

Maktbalansen rubbas

Språket är centralt. Om språkkunskaperna brister blir det svårt att förstå hur det svenska samhället fungerar, vilket också påverkar barnen. Rahma Ali tar som exempel att många föräldrar inte känner till att barn kan delta i aktiviteter efter skolan, vilket kan öka barnens utanförskap.

När barnen lär sig svenska snabbare än föräldrarna rubbas maktbalansen i familjen. Det blir barnen som får översätta lappar från skolan. Och det blir barnen som får kontroll över informationen, vilket riskerar att öka föräldrarnas misstro mot myndigheterna.

Kunskap om svenskt system

På föräldraträffarna i Malmö, Ronneby och Umeå är målet att öka kunskapen om hur de svenska systemen fungerar. Genom att bjuda in socialtjänsten och andra myndigheter kan tilliten öka, sakta men säkert.

– Vi vill skapa en dialog med socialtjänsten, berättar Lina Hamadeh. Det är bra för föräldrarna att få en bra relation med dem som jobbar där.

– Det är viktigt att vi får möta socialtjänsten ansikte mot ansikte. Vi behöver lära känna varandra, säger Mohamed Shidane.

Det är även viktigt att lyfta goda exempel och bjuda in personer som kan berätta om vad det betytt att få hjälp från socialtjänsten.

Föräldracoacherna i Föräldrar tillsammans 2.0 har skapat ett stort förtroendekapital, och blir lyssnade till.

– Jag tror att folk litar på oss som är föräldracoacher, säger Lina Hamadeh. Vi är ingen myndighet.

Bra förebilder

Att det är just Mohamed Shidane som förmedlar budskapet om att det är viktigt att söka stöd spelar också roll. I Somalia var han verksam som journalist och är något av en kändis i svensk-somaliska kretsar i Västerbotten.

– Jag är själv förälder, och jag kan säga att föräldrarna ska lyssna på vad socialtjänsten säger, säger Mohamed Shidane.

I Multi-Kulti har han kunnat

använda sina yrkeskunskaper för att skapa uppskattade filmer om föräldraskap.

– Filmerna visar hur man som förälder kan hantera relationen med sina barn. I en film har vi exempelvis en pappa som står och lagar mat. Det är en bra förebild!

Ha roligt tillsammans

Att skapa god stämning är en förutsättning för att föräldrarna ska dela med sig av sina tankar och erfarenheter, och söka stöd hos varandra. Lärdomen är att det helt enkelt är viktigt att ha roligt tillsammans.

– Ja, när det är bra stämning kan man prata lättare.

– När vi började med våra föräldraträffar satt alla som stenar, berättar Rahma Ali. Nu märker vi att det är fler föräldrar som vill berätta saker och ge egna exempel på hur de har fått stöd. Föräldrarna känner sig stärkta.

Föräldraträffarna blir inte sällan rena rama festerna, med fika, god mat och musik.

– Vi avslutar oftast våra träffar med dans, säger Rahma Ali. Kvinnorna tycker att det är bra att få släppa loss!

Kunna prata om problem

När tryggheten ökar går det till slut att börja prata om det som i andra sammanhang inte får lämna familjen. Och det kan sakta men säkert bli möjligt att prata om hur barnen har det, och att även de har rätt att få stöd.

– När tankarna stannar i hjärnan så växer och växer de. Att prata med varandra är bra för hälsan. Vi vill inte att de ska känna att de som föräldrar inte spelar någon roll. Vi vill stärka föräldrarna, få dem att träffas och prata mer.

– I vår förening säger vi alltid att man ska kunna prata om problem, säger Mohamed Shidane. Mitt budskap till föräldrarna är att de inte behöver vara rädda. Om de har problem måste de söka hjälp. Socialtjänsten och skolan finns där för att hjälpa barnen.

– Tystnadskulturen är ett faktum, konstaterar Rahma Ali. Att bryta den kommer kräva mycket jobb. Men sakta men säkert går det att göra. Allt är möjligt! ■

Överenskommelse mellan föräldrarna

Föräldrarna som deltar i Föräldrar tillsammans 2.0 i Rosengård har gjort en överenskommelse mellan sig. Där står det bland annat:

”Vi ska hjälpa varandra i svåra situationer för våra barns bästa. Vi dömer inte varandra och våra barn. Vi ska inte vara rädda för att be om hjälp av vår föräldracoach och andra som kan hjälpa oss.”

Det måste vara enkelt att berätta

”De mest utsatta barnen är de barn vars föräldrar står längst från samhället. Jag har jobbat i flera av Malmös mest utsatta områden, och min bild är att man ofta inte vet vart man ska vända sig för att få stöd. Och om man skulle veta finns det ofta en djup misstro mot bland annat socialtjänsten. Det finns en bristande tilltro till myndigheter som vi måste komma tillrätta med genom att öka kunskapen om hur samhället fungerar. Hos myndigheter behövs en god förståelse och kompetens om kulturer, språk och bemötande.

I och med att missbruk är extremt tabu så pratar de unga inte om det med någon, eftersom det riskerar att påverka familjens heder och rykte. Hela familjen riskerar att få en stämpel om någon missbrukar. Många är extremt trångbodda och de unga samlas istället utanför hemmet där de riskerar att falla offer för droger, våld och kriminalitet.

För 15 år sedan jourade jag ideellt på Bris i fem år. Vilka var det som ringde Barnens Hjälptelefon? Min erfarenhet från den tiden är att det var typ 80 procent tjejer som talade svenska utan brytning. Övriga var killar som talade svenska utan brytning. Något behöver ändras så att alla unga oavsett var man bor känner att man vill, kan och vågar ringa exempelvis Bris. Det är ett stort problem att det är så få med icke-svensk etnisk bakgrund som ringer. För att våga berätta måste det vara enkelt att berätta. Det är viktigt med igenkänning för barn och unga, att veta att det finns någon som förstår ens situation, kultur och i bästa fall språk.”

***Alexandra Green Tetschet**, teamchef för IOGT-NTO Syd, i Skåne och Blekinge*

Bild: IOGT-NTO Syd

Alexandra Green Tetschet och Rahma Ali.

Ungdomarna ska kunna lita på att vi kan hjälpa dem

– När socialtjänsten väl blandas in kan det redan ha gått för långt. Jag vill förmedla att det är okej att söka hjälp, och att det är bättre att göra något tidigt.

Det menar fältassistenten Simon Harnet som är en av dem som har besökt föreningen Multi-Kulti i Umeå för att ge föräldrar mer kunskap om vilket stöd som finns att få. Hans bild är att många familjer låter problemen fortgå alltför länge.

Simon Harnet är medveten om hur tabubelagt missbruk av olika slag är.

– Man gömmer det väldigt väl. Barnen tar på sig skulden för det som händer hemma, exempelvis genom att skada sig själva.

Drar hemifrån

I sitt jobb möter Simon Harnet även ungdomar från familjer där mamman blir misshandlad av pappan. För flickornas del blir de oftare fast i hemmet, medan killarna drar hemifrån och skapar nya nätverk.

– Killarna orkar inte vara hemma. Jag har en kille, som själv är grovt kriminell, som säger att ”Det är kompisarna som skyddar mig”.

Fältgruppen har en möjlighet att skapa relationer med ungdomar och kunna ge stöd i tid.

Skapar relationer

Umeå har satsat mycket på sitt förebyggande arbete där insatser för att minska brott integreras med alkohol- och drogförebyggande arbete. Här har fältgruppen en viktig roll.

– Vi jobbar med att skapa relationer, det är A och O. Det gäller att vara där ungdomarna är, och vi är mycket ute på skolor. Ungdomarna ska kunna känna förtroende för oss, och lita på att vi kan hjälpa dem.

Bild: Privat

Simon Harnet

Ett verktyg som finns för fältassistenterna är Ingången, en alkohol- och drogrådgivning som är en del av Ungdomshälsan i Umeå. Hit kan

Ungdomarna ska kunna känna förtroende för oss, och lita på att vi kan hjälpa dem, menar fältassistenten Simon Harnet.

Bild: istock

den vända sig som känner oro för sig själv eller för andra när det gäller alkohol och andra droger. Som fältassistent kan Simon Harnet vara den som helt enkelt följer med till Ingången, och på så vis gör det möjligt att söka stöd.

– Om jag exempelvis har en kille som inte mår bra, där jag märker att det är krångligt hemma, så kan jag följa med honom till Ingången.

"Vet vilka vi är"

Arbetet med att synas mer bland ungdomar och att informera föräldrar om att familjer kan få stöd har gett effekt, tycker Simon Harnet. Föräldrarna, som de i föreningen Multi-Kulti, har börjat prata med varandra, och föräldrarna vet vilka fältgruppen är.

– Inställningen har ändrats. Nu vet föräldrarna vad vi heter och de ringer till fältgruppen. Vi hjälper barnen tillsammans med föräldrarna. ■

”Man vet aldrig vem man betyder mest för”

Vi har en möjlighet att jobba tillsammans för barnens bästa. Det menar Göran Lindh som koordinerar Umeå kommuns tio lokala förebyggande råd. Han deltar själv i ett av råden i sin roll som fritidsledare. Resultatet från den senaste ungdomsenkäten, Unga20, blev en ögonöppnare när det gäller hur många unga som oroar sig för föräldrars drickande.

Lokala förebyggande råd

Umeå kommun har tio lokala förebyggande råd som koordineras av fritidsförvaltningen. I råden samlas representanter från fritidsgårdar, skolan, elevhälsan, fältgruppen, socialtjänsten och ibland även UmeBrå (Umeå kommuns brotts- och drogförebyggande råd), polis och region. Råden har viktiga lokala kunskaper och därför en förmåga att kunna fånga upp olika problemområden tidigt, genom förebyggande arbete i samverkan.

Läs mer: *www.umea.se*
Sök på “lokala förebyggande råd”

Unga-enkäten

Unga20 är en stor folkhälsoundersökning bland 6 100 unga i åldern 13–18 år i Umeå kommun. Enkäten genomförs vartannat år och blir ett viktigt beslutsunderlag för att följa upp kommunfullmäktiges folkhälsomål. I enkäten ställs frågor om allt från egen konsumtion av alkohol till upplevelser av kränkande behandling och trygghet. Enkäten visar att ungefär var tionde elev känner oro för föräldrars drickande.

Läs mer: *Unga-enkäten kan laddas ner på www.umea.se. Sök på “ungas hälsa”.*

När jag lusläste enkäten var det en sak som jag tyckte stack ut: Bland killar är det en ökande andel som oroar sig för sina föräldrars dricka-nde. I enkäten finns även en fråga om att åka med berusad förare, och i ungefär en fjärdedel av fallen var den berusade föraren en förälder. Som fritidsledare vet jag ju att barn kan växa upp med missbruk, men jag har nog inte riktigt sett det på det här sättet tidigare.

I vårt lokala förebyggande råd började vi fundera på vad det här resultatet betyder. De här ungdomarna har en oro för sina föräldrar. De har tankar på 'Hur är det när jag kommer hem? Kan jag fortsätta hålla på med min föreningsaktivitet? Hur går det med skolarbetet?' Det påverkar precis allt.

Vi har börjat prata med skolan om hur vi kan lyfta de här frågorna mer, och vi ska bland annat ha en temadag där socialtjänst, skola och fritid finns på plats.

I förebyggande råden samlar vi nyckelpersoner och för en dialog – vad kan vi jobba med gemensamt? Om det exempelvis har varit oroligt på en skola kan vi se till att fritidsledarna är mer närvarande på skoltid, så att det finns fler vuxna på skolan.

För många kan det vara extra jobbigt inför loven, eftersom de inte vet vad de ska göra. Då kan det bli oroligt i skolan. Vi fritidsledare kan känna att oron eskalerar inför loven. Ända sedan 2003 har vi jullovsöppet på en fritidsgård i kommunen. Jag minns första året vi hade öppet – det kom 60–70 barn!

En fritidsledare är ett verktyg. Det kan exempelvis vara för att kunna söka vidare stöd om det behövs. Jag som fritidsledare ska veta namnen på rektor, kurator, fältare, socialsekreterare och ha koll på hur föreningslivet ser ut i området.

Här i Umeå tycker jag att vi som jobbar med fritidsgårdarna har blivit mer synliga och visar vad vi håller på med. Det är viktigt att beslutsfattarna ska se vilken betydelse vårt arbete har. Vi jobbar främjande, tillsammans med ungdomarna, för att öka inflytande och delaktighet. Det finns stora risker med utanförskap om de inte känner sig delaktiga. Här spelar föreningslivet en viktig roll.

Relationsbygget är fritidsledarens styrka. När vi spelar pingis och sällskapsspel och sitter och snackar så är det relationer vi skapar. Vi finns som stöd för dem som har det jobbigt. Ungdomen har kanske inte sagt något rakt ut, men man ska känna att hos oss finns det ledare att snacka med.

Under alla mina år i det här yrket har jag insett detta: Man vet aldrig vem man betyder mest för.

Göran Lindh

Bild: Privat

”Det kändes som att ingen vuxen såg mig”

– Jag använde alkohol redan när jag var 12 år, berättar Ella. Mina föräldrar skilde sig när jag bara var ett år och när jag blev gammal nog att förstå det, så undrade jag varför de inte var tillsammans. Jag kände mig inte hel. Min pappa började att dricka när de gick isär och jag trodde att det var för att jag föddes som han drack.

Ella tog själv av pappas alkohol och upplevde att det tog bort det jobbiga direkt.

Hos mamma och framförallt pappa fanns det alltid tillgång till alkohol och hon drack ensam, i smyg. Efter ett tag räckte inte längre alkoholen för att döva problemen och Ella började istället att skära sig och sniffa bensin. När hon gick på högstadiet skaffade hon sig kontakter som kunde köpa ut.

Ella hade mycket problem i skolan, hon skolkade och fick bara godkänt i tre ämnen – men det var ändå ingen som förstod hur hennes liv såg ut.

– Så här i efterhand önskar jag att någon kollat upp mig, säger Ella. Det kändes som om ingen vuxen någonsin såg mig och därför fick jag ett sådant hat mot alla vuxna.

Ella är idag drogfri efter många år av narkotikamissbruk och psykiska problem.

Texten är ett utdrag ur rapporten ”Tidig upptäckt – tidiga insatser”, av Sara Heine, Narkotikapolitiskt center 2022. Rapporten ger röst åt kommunala samordnare, polis, skolkuratorer, fältarbetare, behandlingspersonal och personer med erfarenheter av eget beroende. I de kommuner där samverkan fungerar väl visar rapporten hur barn och unga får stöd i ett tidigare skede och därmed är i behov av kortare och enklare åtgärder.

Anhörigprogram förbättrade psykisk hälsa

Bättre självkänsla, färre depressiva symptom, bättre förmåga till arbete och socialt liv, förbättrat psykiskt välmående och bättre möjlighet att både förstå och hantera sin situation. Det är resultatet av en utvärdering av Ersta Vändpunktens anhörigprogram under åren 2014–2018. Anhörigprogrammet för vuxna är öppet för alla från 25 års ålder som på något sätt drabbats av en annan persons bruk av alkohol och andra droger.

Forskning visar att risken för psykisk ohälsa och eget beroende är väsentligt förhöjd för barn som vuxit upp i en familj där en eller båda föräldrarna har ett substansberoende. Även de som är partner till en person med substansberoende har ökad risk för depression och ångestproblem.

Efter programmet var det färre som upplevde att de hade depressiva symptom och de kände att de hade ökat sin förmåga att klara sitt sociala liv och sitt arbete/studier. ■

***Rapporten finns** på erstadiakoni.se*

Bris öppnar fem mottagningar

Organisationen Bris utökar sitt stöd till barn. Under 2021 öppnade Bris fem Brismottagningar i landet: Stockholm, Göteborg, Malmö, Linköping och Umeå.

Stödverksamheten på Brismottagningarna vänder sig till barn och unga i särskilt utsatta situationer. Det kan vara barn som bor i familjehem, har en förälder som missbrukar eller har psykisk ohälsa, barn som lever med våld och barn som varit med om krig eller har befunnit sig på flykt.

Precis som tidigare erbjuder Bris sin nationella stödlinje 116 111 dit alla under 18 år alltid kan vända sig anonymt för att få professionellt samtalsstöd, dygnet runt, via telefon, chatt och mejl. Bris har även en vuxentelefon för vuxna som har frågor eller funderingar som rör barn och unga, telefon 077-150 50 50. ■

***Läs mer** på www.bris.se*

Bilder i reportaget: Helena Wannberg

Längst ner i korridoren i centrumhuset i Lövgärdet ligger det lokala socialkontoret. I samma hus finns bland annat famiiljecentral och föreningen Tidigt Föräldrastöd, där Heba Razi är kulturtolk.

Samverkan ökar tilliten i Lövgärdet

Hos socialkontoret i Lövgärdet är det nära till samverkan. Idag ökar tilliten till socialtjänsten och allt fler familjer söker stöd på eget initiativ.

Det sägs att en resa med spårvagnen avslöjar segregationen i Göteborg. Linje 9 leder till Angered, nordost om Göteborg, och därifrån går sedan bussen vidare till Lövgärdet. Ett område som av Polisen klassats som särskilt utsatt, där medelinkomsten är lägre, arbetslösheten högre och andelen som har eftergymnasial utbildning är färre än i Göteborg som helhet. En övervägande majoritet av invånarna är själva födda i utlandet, eller har föräldrar som är det.

Rikard Marteleur är förste socialsekreterare hos Socialtjänsten Barn och unga på det lilla lokala socialkontoret i Lövgärdet. Han beskriver det som är ett välkänt problem inom socialtjänsten runt om i landet: Det är ofta först när barnen får egna problem som socialtjänsten uppmärksammas på problemen i familjen.

– Om det finns problem i hemmet, och föräldrarna inte vågar söka stöd, riskerar barnet att utveckla eget beteende med exempelvis missbruk och aggressivitet. Då är det oerhört mycket svårare att vända utvecklingen.

Behöver skolan

Det lokala socialtjänstkontoret i Lövgärdet startades 2018 i ett försök att öka tilliten i området där misstron mot myndigheter är dokumenterat stor. Här jobbar man medvetet med att försöka se mer av det som finns runtomkring barnet.

– Vi på socialtjänsten behöver skolan, vi behöver hjälp av sjukvården eller andra samarbetspartners. Och vi behöver hjälp av kulturtolkarna, säger Rikard Marteleur som är den som leder arbetsgruppen på socialkontoret.

Kulturtolkarna finns i föreningen

”Vi får veta vad det är som snurrar bland lokalbefolkningen.”

Tidigt Föräldrastöd, som har en mötesplats i samma hus som socialkontoret. Centrumhuset hyser även vårdcentral, barnavårdscentral och familjecentral. Kulturtolkarna ger stöd till nyanlända föräldrar och har kommit att fungera som en bro mellan myndigheter och de boende i Lövgärdet. Det är mer än ord som behöver tolkas när den som är ny i Sverige ska förstå sig på hur socialtjänsten jobbar.

Skolfrånvaro vanligt

Runt det långa konferensbordet tar socialkontorets arbetsgrupp plats, med sex socialsekreterare och en integrationssamordnare. Med idag är även en av kulturtolkarna. Det är dags för ett återkommande möte och idag ska de försöka ge svar på vad det är som gör att tilltron till socialtjänsten ökar just i Lövgärdet. Att det finns utmaningar i området är alla runt bordet eniga om. Hos de unga finns mycket våld och utåtagerande beteende. Konflikter i familjen, trångboddhet, psykisk ohälsa, många låginkomsttagare.

– När det gäller missbruk hos vuxna ser vi mest missbruk av tabletter, som även kan vara legalt förskrivna, säger Rikard Marteleur. Det finns de som har gått på starka narkotiska preparat i många år. Det är många som har traumaproblematik. Barnen kan märka att mamma drar sig undan, går och sover, och barnen kommer inte iväg till skolan.

Skolfrånvaro är rent generellt ett återkommande problem.

– Om barnen inte vill vara hemma, för att det kanske är problem där, då hänger de kanske på torget och då kommer de börja utnyttjas av kriminella gäng. Vi måste stoppa det, säger Emma Hellbergh.

Nätverk och samverkan

Nätverk och samverkan är ord som hela tiden återkommer som lösningar. Inga unika ord i socialt arbete, men på socialkontoret i Lövgärdet är det ord som verkligen omsätts i handling.

– Här är den första tanken ”vilka kan jag samverka med”. Det är en stor skillnad jämfört med andra socialkontor där jag arbetat, säger Lisa Öhrlund och fortsätter:

– Det lokala är A och O. Vi har ett litet socialkontor där barnavårdcentral, vårdcentral och Tidigt Föräldrastöd finns alldeles intill. Om jag behöver bolla något kan jag knacka på och fråga om de har tid. Även skolan ligger i närheten. Allting är max tio minuter bort.

– För mig är det självklart att alla

Socialsekreterarna i Lövgärdet har regelbundna samverkansmöten med exempelvis skolorna och barnhälsovårdsteamen. Det ska även inledas förskolesamarbete tillsammans med kulturtolkarna.

Lisa Öhrlund och Heba Razi.

Emma Hellbergh och Rikard Marteleur.

”Det blir ett kvitto på att det här med att stärka tilliten funkar.”

inom socialtjänsten borde jobba så här, men det är inte alla som har möjlighet till det, konstaterar Dimitra Drigopoulou och de andra håller med.

Det enträgna arbetet med att hålla samverkan vid liv ger resultat. Idag ansöker fler familjer i Lövgärdet om frivilligt stöd. År 2018 kom det in tre ansökningar – under 2021 var antalet uppe i 75.

Fler ansökningar

År 2018 beslutade Socialtjänsten Nordost i Göteborg att göra ett försök med ett utlokaliserat kontor i området Lövgärdet. Socialsekreterarna som anställdes fick i uppdrag att jobba extra mycket med att skapa tillit hos invånarna. Sedan dess har föräldrars ansökningar om frivilligt stöd ökat.

Antal ansökningar per år i Lövgärdet:

- 2018 3 st ansökningar
- 2019 16 st ansökningar
- 2020 58 st ansökningar
- 2021 75 st ansökningar

Källa: *Socialtjänsten Lövgärdet*

– Siffrorna är ett jättetydligt exempel på vad samverkan leder till. Det blir ett kvitto på att det här med att stärka tilliten funkar, säger Emma Hellbergh.

Att ge stöd tidigare, innan det blir en orosanmälan, gör att det redan från start blir lättare att samarbeta med föräldrarna.

– Vi har jättestor hjälp av dig, Heba, och de andra kulturtolkarna, när det gäller att informera om socialtjänsten, säger Rikard Marteleur.

Många rykten

På de föräldraträffar som Tidigt Föräldrastöd håller i, deltar socialsekreterarna regelbundet. Kulturtolkarna stöter ofta på olika rykten om socialtjänsten, som att de tar ens barn.

– Vi försöker berätta hur socialtjänsten jobbar, på ett enkelt språk, säger Heba Razi. Föräldrarna vet att vi inte säger sånt som inte stämmer. Vi märker att föräldrarna vågar mer nu.

– Att möta föräldrarna på det här viset är enormt värdefullt, säger Lisa Öhrlund och vänder sig mot Heba Razi. Vi får veta vad det är som snurrar bland lokalbefolkningen.

– Det är så roligt att ha den dia-

Hos Tidigt Föräldrastöd kan mammor skapa nya nätverk.

logen, berättar Dimitra Drigopoulou och ler. Det är på de där mötena jag hämtar min energi.

Samverkan tar tid

Samtalet flödar vidare och Heba Razi undrar hur det är nu igen – om man ansöker om stöd, går det att välja vilken socialsekreterare man vill ha som handläggare? Nja, inte direkt, men önska går ju, blir svaret.

– Föräldrarna säger alltid att de vill ha den socialsekreterare som varit med på träffen, förklarar Heba Razi.

– Då borde vi ju se till att alla vi är med någon gång och åtminstone säga hej så att alla vet vilka vi är, konstaterar Emma Hellbergh och får medhåll av de andra.

– Ja, verkligen, om det är viktigt för att folk ska våga komma och söka stöd, säger Rikard Marteleur. Så bra att kunna fånga upp det, Heba!

Samverkan tar tid, och hos socialtjänsten i Lövgärdet avsätts den tiden. Socialsekreterarna får även tid som skapar förutsättningar att göra ett bra jobb, utan stress. En förklaring är att socialsekreterarna kan jobba hemifrån två av dagens arbetstimmar.

– Jag kan exempelvis välja att lägga den tiden på att läsa in mig på något, eller på återhämtning och reflektionstid. Här går inte jobbet ut över fritiden i samma utsträckning, säger Emma Hellbergh.

På socialkontoret i Lövgärdet lyser sjukskrivningar på grund av utmattning med sin frånvaro.

– Här hinner jag inte bli trött, menar Dimitra Drigopoulou. På andra ställen där jag jobbat kunde jag längta efter att få läsa lite ny forskning, men där fanns inte den tiden.

På socialkontoret finns en tydlig

öppenhet och vilja att testa nytt och tänka om, vilket även gäller hur man bemöter sina klienter. Det märks i samtalet, som nu kommit in på de ord och begrepp som socialsekreterare gärna använder, och som kan försvåra i samtalen med klienterna.

– Vi använder oss ofta av abstrakta uttryck som inte är så lätt att förstå om man inte kan svenska så bra, säger Marcela de Souza, som jobbar som integrationssamordnare för hela Socialtjänsten Nordost, och även ingår i arbetsgruppen i Lövgärdet.

De andra fyller på med fler exempel:

– Vi pratar mycket om processer… och känslomässig tillgänglighet.

– Hälsosam utveckling…

– Verktyg…

Marcela de Souza funderar vidare – passar alltid socialtjänstens metoder för alla?

– Vi erbjuder att man ska gå till en familjebehandlare, där man sitter i en soffa och så får man ”föräldrastrategier” och så ska man gå hem och ”applicera” det…

Många kan hjälpa till

Resonemanget fortsätter. Ofta handlar behoven om praktiska vardagliga saker. Som att ges tillgång till en dator för att kunna sätta sig in i barnens skolgång. Eller att lösa problemet med att föräldrarna är så trötta. Finns det andra viktiga människor som kan hjälpa familjen? Kanske har de som finns i nätverket runt barnet lösningar som socialtjänsten inte har tänkt på?

– Det är såhär vi jobbar, sammanfattar Rikard Marteleur. Vi lägger mycket krut på att försöka förstå vad det är som är bekymret. Många går omkring och bär på sina bekymmer i onödan. Det kan finnas många som kan hjälpa till. ■

Med ingång från det lilla torget i Lövgärdet har föreningen Tidigt Föräldrastöd sin mötesplats Kryddan. I samma hus finns socialtjänsten.

Hos **Tidigt Föräldrastöd** kan föräldrarna börja prata

Mitt i Lövgärdet har föreningen Tidigt Föräldrastöd sin mötesplats Kryddan. Här genomförs aktiviteter av olika slag, exempelvis föräldrautbildningar på flera olika språk. Föreningen har utbildade kulturtolkar som tillsammans talar ett tjugotal språk. Kulturtolkarna har bland annat varit runt och informerat om vaccin under coronapandemin.

Föreningen vill stärka familjer med särskilt behov av socialt nätverk, och här är nyanlända kvinnor ofta särskilt utsatta. Karin Favali Andersson är samordnare på Kryddan:

– Många mammor är väldigt stressade. De kommer från samhällen där de har haft ett stort nätverk som kan hjälpas åt. När de kommer till Sverige blir de väldigt ensamma, och många känner sig osäkra på vad man får göra och inte göra som förälder. De behöver någon att bolla med.

– Alla vi som jobbar som kulturtolkar har gått igenom samma sak, vi förstår dem, säger Heba Razi. När föräldrarna kommer till oss kan de börja öppna upp sig och prata.

Tidigt Föräldrastöd samarbetar med flera olika aktörer i Lövgärdet, som fritidsgårdar och andra föreningar. Man har bland annat ordnat aktiviteter ute på det lilla torget utanför Kryddan. Målet är att barn och ungdomar ska känna att det finns något meningsfullt att göra där de bor.

Föreningen Tidigt Föräldrastöd bildades 2013 i Göteborg, och utvecklar verksamheter och projekt som bidrar till jämlikhet i hälsa och en bra start på föräldraskapet och på barnets liv. Verksamheten drivs med stöd av Allmänna Arvsfonden och Västra Götalandsregionen. ■

Läs mer: *www.tidigtforaldrastod.se*

Utsattheten märks i munnen

Att anmäla sin oro för ett barn ska vara naturligt. Barntandläkaren Susanne Brogårdh-Roth lär blivande tandläkare vad som kan vara tecken på att barn far illa.
– Tandhälsan hos barn har blivit en markör för social utsatthet.

– Tandvården spelar en väldigt viktig roll när det gäller att upptäcka utsatthet, eftersom vi träffar barnen regelbundet. Vi har ett ypperligt tillfälle att följa barnen.

Det menar Susanne Brogårdh-Roth, barntandläkare sedan många år tillbaka, och lektor vid odontologiska fakulteten på Malmö universitet. Sedan 2018 är kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer nytt examensmål på tandläkarprogrammet. I detta inkluderas även de barn som far illa. I sin roll som universitetslektor är Susanne Brogårdh-Roth en av dem som har ansvar för hur denna kunskap förmedlas till tandläkarstudenterna på Malmö universitet.

Susanne Brogårdh-Roth.

År 2010 släppte Barnombudsmannen rapporten ”Tandvården och barn som far illa”. Rapporten visade bland annat att de flesta tandläkare någon gång har misstänkt att ett barn utsatts för våld eller övergrepp i familjen, omsorgssvikt eller dental för-

Att som förälder inte se till att barnet får tandvård, kan ses som omsorgssvikt.

summelse men att denna misstanke sällan ledde till en orosanmälan. Barnombudsmannen konstaterade även att tandvården var något av en bortglömd aktör när det gäller att upptäcka barn som far illa. Slutsatsen var att den låga andelen orosanmälningar från tandvården kunde bero på okunskap om anmälningsskyldigheten och vad en anmälan innebär.

Anmälningar ökade

Rapporten blev en väckarklocka för många inom tandvården. Sedan dess har mycket hänt, inte minst i storstadsområdena har antalet orosanmälningar från tandvården ökat. I Stockholm ökade exempelvis anmälningarna från tandvården från 470 till 720 mellan 2019 och 2020. I och med det nya examensmålet i tandläkarutbildningen bär de nyutexaminerade tandläkarna med sig kunskapen om vilka barn som riskerar att fara illa. Det kan vara barn som lever i hem där det förekommer våld, missbruk, psykisk sjukdom eller som lever i socioekonomisk utsatthet.

– När studenterna läser barntandvård får de lära sig om barnkonventionen, hur man kan upptäcka barn som far illa och hur man kan ställa frågor till barn. Det här är något som inte går att lära sig när man väl står på en tandläkarpraktik, utan det måste man lära sig på tandläkarutbildningen.

En av de saker som studenterna får träna på är att skriva en orosanmälan.

– Det ska inte vara något nytt eller konstigt, utan något naturligt.

En resurs i tandläkarutbildningen är Region Skånes barnskyddsteam som arbetar med barnskydds-

”Vi vet att det finns barn från socialt utsatta områden som har mycket karies.”

frågor och våld i nära relation. Bland annat sprider barnskyddsteamen kunskap till personalen inom hälsovård, sjukvård och tandvård.

– Barnskyddsteamet kommer till utbildningen och informerar, bland annat om vad som händer efter att en orosanmälan kommit in till socialtjänsten.

Tecken på omsorgssvikt

Att se hur ett barn ser ut i munnen kan säga väldigt mycket om hur barnet har det. Som tandläkare kommer man bokstavligen barnen nära, och det gäller att vara uppmärksam.

– Det kan även finnas tecken på fysiskt trauma, när man tittar på hals och huvud. Det kan finnas blåmärken som är iögonfallande. Som tandläkare gör vi även en bedömning av allmänhälsa.

I sitt yrke som barntandläkare har Susanne Brogårdh-Roth mött flera barn som verkligen farit illa.

– Jag har varit med om barn som kommer i pyjamas. Ett barn var helt blåslaget på ryggen. Där fick jag slå larm direkt.

Även dålig tandhälsa kan vara ett tecken på omsorgssvikt eller så kallad dental försummelse. Dålig tandhälsa i sig kan leda till att barnet får lida.

– De varningstecken vi som tandläkare tittar på är i första hand karies, eftersom det är så centralt. Det är karies som gör att man får ont.

Bild: Istock

Ont i munnen

Skillnaderna i tandhälsa är nästan övertydlig i hennes egen stad, Malmö. I den välbärgade stadsdelen Limhamn är barnen helt kariesfria, medan bara en kvart därifrån, i Rosengård, är tandhälsan en helt annan.

– Vi vet att det finns barn från socialt utsatta områden som har mycket karies. De kan ha så ont att de inte kan äta, de kan inte vara på förskolan för att de har så ont i munnen. En del barn har helt bruna tänder, med stora öppna hål.

Karies är en så kallat multifaktoriell sjukdom, och skillnader i vanor när det gäller tandborstning, mat och dryck är en förklaring till sämre tandhälsa hos barn i vissa grupper. När folktandvården ska informera om förebyggande tandhälsa är det lätt att utgå ifrån en ”svensk” norm, menar Susanne Brogårdh-Roth. Hon berättar om ett projekt hon medverkade i för jämlik hälsa i Lindängen, och som leddes av Margareta Rämgård. Lindängen är ett av Malmös så kallade utsatta områden, och där nära 80 procent har utländsk bakgrund.

– När vi mötte föräldrarna som deltog insåg vi att de kulturella skillnaderna är stora. Vi brukar ju prata om hur mycket socker det finns i olika sorters livsmedel, men de exempel vi använde stämde inte så bra överens med den mat som de här familjerna äter. Kvinnorna gjorde därför en egen broschyr som istället tog med exempel på arabisk mat! När Susanne Brogård-Roth undervisar de blivande tandläkarna betonar hon att tandläkaren behöver vara uppmärksam inte bara på hur barnet, utan även föräldern, beter sig.

Det är lätt att utgå från svenska normer när information ges om tandhälsa.

– Både psykisk ohälsa och missbruk kan märkas på olika sätt.

Skillnader i tandhälsa

Det finns stora och tydliga skillnader i tandhälsa mellan olika grupper, bland annat beroende på utbildning och ekonomi. Det visar en rapport om jämlik tandhälsa från Folkhälsomyndigheten. De som röker eller snusar dagligen uppger sämre tandhälsa än genomsnittet, liksom personer med riskkonsumtion av alkohol och personer med fetma. För att minska hälsoklyftorna inom tandhälsan krävs bland annat insatser för att förändra levnadsvanorna i de grupper som har störst behov, samt förebyggande insatser redan under tidig barndom.

De starkaste riskfaktorerna bland barn och unga för att få karies är att:

- föräldrarna är invandrade från länder utanför Norden och Västeuropa
- familjen får ekonomiskt bistånd
- föräldrarna har högst grundskoleutbildning
- föräldrarna är unga och själva har dålig tandhälsa.

Källa: *Jämlik tandhälsa – En analys av självskattad tandhälsa i Sveriges befolkning, Folkhälsomyndigheten, 2019*

”Ett barn var helt blåslaget på ryggen. Där fick jag slå larm direkt.”

Det kan vara en förälder som är hetsig, inte lyssnar eller uppträder obalanserat.

Att föräldern är med i undersökningsrummet kan ibland vara ett problem, eftersom det försvårar möjligheten att prata direkt med barnet. Det gäller att få lite tid ensam med barnet.

– Då kan man till exempel få tandsköterskan att få med sig föräldern ut genom att säga ”Jag vill visa dig en sak”, eller för att boka en ny tid. Under den stunden kan man hinna prata lite med barnet, förklarar Susanne Brogårdh-Roth.

Hon brukar lära ut vikten av att ställa öppna frågor – ”Har du ont i munnen, har du ont någon annanstans?”.

– Sedan får man nysta vidare. Det gäller att skapa någon slags kontakt, och skapa trygghet. Annars går det aldrig att få fram något.

Den stora utmaningen är de barn som inte kommer på kallelse till tandvården, de barn som tandläkarna inte ens får chansen att möta.

Ökad medvetenhet

Tolv år efter Barnombudsmannens rapport om tandvården är Susanne Brogårdh-Roths känsla att det finns en ökad medvetenhet inom tandvården att de spelar en viktig roll för de barn som far illa. Och det är inte bara de blivande tandläkarna som behöver utbildning i de här frågorna, utan även övrig personal.

– Och alla chefer. Det är cheferna som styr verksamheten, och de behöver ha en förståelse för varför det är viktigt att lägga tid och ekonomiska resurser på utbildning i de här frågorna. ■

Barnen, tänderna och lagarna

Tandvårdslagen säger att barn och ungdomar till och med 18 år har rätt till regelbunden och fullständig tandvård. Sedan 2020 är barnkonventionen svensk lag och i dess artikel 24 står att barn har rätt till hälso- och sjukvård, där även tandvård ingår.

Tandvårdspersonal har anmälningsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL). Det innebär att den som arbetar inom tandvården är skyldig att genast anmäla till socialtjänsten om de stöter på en situation eller får kännedom om något som gör att det finns anledning att känna oro.

Tandvården och barn som far illa

I Barnombudsmannens rapport ”Tandvården och barn som far illa” kartläggs tandvårdens erfarenheter av att möta barn som far illa, med fokus på barn som utsatts för våld, övergrepp, omsorgssvikt eller dental försummelse. Omsorgssvikt kan innebära att en vuxen person skadar eller äventyrar ett barns fysiska hälsa eller utveckling. Det kan handla om att inte ta hand om barnets hygien, inte ge barnet tillfredsställande kost eller se till att barnet får nödvändig vård, inklusive tandvård.

Dental försummelse definieras som underlåtenhet av förälder eller annan vårdnadshavare att uppsöka vård och se till att barnet får de behandlingar som är nödvändiga för att barnet ska få den tandhälsovård som krävs.

Barnombudsmannen konstaterar att eftersom misshandelsskador ofta visar sig runt munnen, har tandvården goda möjligheter att identifiera barn som utsatts för våld och övergrepp. Tandvården har även möjlighet att upptäcka de barn som utsatts för dental försummelse och andra former av omsorgssvikt.

Risken för att utsättas för någon form av misshandel är markant större för barn som under sin uppväxt lever med en vuxen med missbruksproblem. Det visar kartläggningen ”Våld mot barn 2016”, som bygger på en elevundersökning. Den i särklass starkaste riskfaktorn för att barn ska utsättas för kroppslig bestraffning är om det förekommer våld mellan de vuxna i familjen. Eleverna i undersökningen satte bestraffningen i samband med pressade familjeförhållanden som exempelvis dålig ekonomi eller ensamstående vårdnadshavare. ■

Källor

Våld löser inget, en sammanfattning av Våld mot barn 2016 – En nationell kartläggning, Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Skriften Barn som far illa, Sveriges Tandläkarförbund, 2015

Rapporten ”Tandvården och barn som far illa”, Barnombudsmannen br2010:2

Bild: Folktandvården Västra Götaland

Om en familj är i kris är det inte säkert att tandvården prioriteras.

Detektiver i tandhälsa – för barnens bästa

Barn har rätt till tandvård. Det är utgångspunkten när Folktandvården Västra Götaland satsar på tid och rutiner för att hitta de barn som inte kommer på sitt besök. Ett letande som kan leda till en orosanmälan till socialtjänsten.

– Vi är en liten detektivgrupp.

Så beskriver Natalie Andreasson det arbete som hon och fyra andra tandsköterskor utför i den så kallade EAB-gruppen. EAB står för ”ej avhörda barn”, en kod i datasystemet för de barn som inte kommit på kallad tid till Folktandvården i Västra Götalandsregionen. Det är de här barnen som är svåra att nå och som man vet kan ha de största riskerna att både ha dålig tandhälsa och fara illa på olika vis.

Vi träffas på Folktandvårdens hälsoodontologiska enhet, elva våningar upp i Regionens Hus i Göteborg. Härifrån har vi en vidsträckt utsikt över Göta Älv och Hisingen, men EAB-gruppens arbetsområde är betydligt större än så. Fem tandsköterskor som tillsammans avsätter en dryg heltid är en resurs för Folktandvården i 49 kommuner i hela Västra Götaland.

Natalie Andreasson har sin bas på Folktandvården i Partille, där hon fyra dagar i veckan arbetar i olika skolor med munhälsolektioner och med att fluorlacka elever. Den femte arbetsdagen jobbar hon hemifrån, med sin dator och telefon som arbetsverktyg. Liksom de andra i EAB-gruppen har hon till uppgift att motivera vårdnadshavare till de barn som inte kommit på sitt tandvårdsbesök.

Nya rutiner

Natalie Andreasson och Peter Engstrand, arbetsledare för EAB-gruppen, beskriver de rutiner som har utarbetats. Kliniken kallar barnet, och om barnet inte kommer utan giltig anledning, noteras detta i regionens datasystem. Nu är detta ett ärende för EAB-gruppen, som påbörjar sitt detektivarbete med att hitta ledtrådar.

– Vi börjar med att ringa vårdnadshavaren. Om vi inte får tag i någon, skickar vi ett första påminnelsebrev.

”En mamma behövde prata med någon och lätta på trycket.”

Här betonas barnets rätt att få tandvård.

– Om de inte bokat en tid efter tre veckor skickar vi ut ytterligare ett brev, som tydligt förklarar att ”Om ni inte svarar inom tre veckor behöver vi göra en orosanmälan”.

Om det andra brevet inte heller leder till en bokad tid, eller en godtagbar förklaring till att inte besöka tandvården, fyller tandsköterskan i EAB-gruppen i en orosanmälan för barnet. Denna skickas till den klinik som barnet tillhör, där klinikchefen skriver under och orosanmälan skickas till det berörda socialtjänstkontoret.

Eva-Karin Bergström, enhetschef för hälsoodontologiska enheten, var med och tog fram rutinerna.

– I samband med att regionen införde ett nytt listningssystem upptäckte vi att det var vissa barn som inte kom på sina besök. Regionens alla kliniker hade också utvecklat lite olika rutiner när det gällde att försöka nå barn som uteblev från tandvård.

Rationellt och patientsäkert

Hälso- och sjukvårdnämnden i Göteborg avsatte medel för att lista ut hur vårdnadshavare kan motiveras att ta med barnen till tandvården. EAB-gruppen bildades, nya gemensamma rutiner skapades, och sedan

Arbetsuppgifterna i EAB-gruppen kräver lugn och ro, menar Peter Engstrand och Natalie Andreasson. ”Jag jobbar nästan alltid hemifrån. Det är en stor skillnad mot att sitta på en klinik där det hela tiden händer saker”, säger Natalie Andreasson.

2014 jobbar EAB-gruppen med drygt hundra kliniker inom Folktandvården Västra Götaland. Om ett barn inte kommer till tandvården tar EAB-gruppen över letandet.

– Det blir en förenkling för klinikerna. Det blir även rationellt och patientsäkert – oavsett om man bor i så socioekonomiskt skilda områden som Askim, Gullspång eller Hjällbo gäller samma rutiner.

Eva-Karin Bergström menar att styrkan med arbetssättet är att det finns en grupp som har tid avsatt just till att fånga upp dessa barn, vilket skapar stor kompetens. Hon är medveten om att Folktandvården i Västra Götaland tack vare sin storlek delvis har andra möjligheter att avsätta resurser. Men hon tror att fler regioner skulle kunna inspireras av det arbetssätt som tillämpas.

Peter Engstrand är imponerad av det arbete som utförs av tandsköterskorna i EAB-gruppen.

– Att skicka ett brev är inte svårt, utan det är själva detektivarbetet. Att kunna läsa mellan raderna och lista ut vad det är som händer.

– Det första jobbet kan vara att hitta ett telefonnummer, konstaterar Natalie Andreasson. Ett fall kan ta en minut från att man kontaktat vårdnadshavaren till en tid är bokad, och i ett annat fall kan det ta en timme bara att hitta ett telefonnummer.

Mycket stress i familjen

Att vara glad och trevlig är en bra början menar Natalie Andersson.

– Vi ska inte ringa och skuldbelägga. Ibland kan det vara att man bara har glömt tandläkartiden. Ibland är det en familj som är i kris, och då prioriterar man inte tand-

Cirka 20 procent ledde till orosanmälan

Folktandvården Västra Götaland är Sveriges största tandvårdsorganisation. Varje år träffar man över 225 000 barn mellan 3 och 17 år. Under 2021 hamnade 4 705 barn som ärende hos EAB-gruppen. Störst andel av barnen kommer från områden runt Göteborg med svagare socioekonomiska förutsättningar. Cirka 20 procent av ärendena hos EAB-gruppen ledde till orosanmälan.

Skälen till att barnen inte kommer på undersökning kan vara att tiden glömts bort eller att familjen inte har för vana att gå till tandläkaren. Det kan även vara att familjen är i kris och att tandvård inte prioriteras. EAB-gruppen upplever att det är många barn som mår dåligt och inte ens kommer iväg till skolan. En stor andel barn uppges vara utomlands, antingen tillfälligt eller permanent.

Kontakt: *Peter Engstrand, peter.engstrand@vgregion.se*

”Vi bidrar till att fler barn hittas och kommer till vård.”

vården. Det handlar inte om dåliga föräldrar, utan det är ofta människor som har ett tufft liv där det är mycket stress i familjen. De flesta är väldigt tacksamma för hjälpen med att boka en ny tid. Vi som ringer har gott om tid på oss, och de känner att vi ringer för deras skull.

EAB-gruppen har inget tvång på sig att kontakta ett visst antal varje vecka, ingen kvot att fylla. Varje barn som kommer till undersökning är en vinst, och Natalie Andreasson och hennes kollegor har tiden att hitta ledtrådar, pussla och lirka. Kanske fixa en undersökning på kvällstid eller erbjuda speciallösningar för ett barn som är rädd för tandläkaren.

Går inte i skolan

I sina samtal kan Natalie Andreasson få veta väldigt mycket om familjens situation. Det finns barn som inte mår bra, och som kanske inte ens går till skolan.

– Jag minns en mamma som bara behövde prata med någon och lätta på trycket. Jag har inte samma stress som andra har, utan jag kunde vara den som lyssnade.

Natalie Andreasson märker hur hennes egna erfarenheter är en tillgång i bemötandet.

– Jag är uppvuxen med en förälder med grav alkoholism och jag har även haft egen psykisk ohälsa. Jag vet hur det kan vara att må dåligt, och i det här jobbet är jag tacksam för att ha den förståelsen.

De allra flesta vårdnadshavare är tacksamma för att tandsköterskorna hjälper till att boka en ny tid.

– Men det finns fall där föräldern reagerar väldigt starkt på att vi ringer – då får man en klump i magen. Då är det ofta något bakomliggande i familjen.

Att EAB-gruppen nått resultat syns i de diagram som Peter Engstrand och Natalie Andreasson visar upp på bildskärmen. Av de drygt 4 300 barn som under 2021 stod som ej avhörda barn lyckades EAB-gruppen få 53 procent att boka en tid för undersökning. Ytterligare cirka 20 procent orosanmäldes till socialtjänsten, och resterande ärenden var sådana där barnet exempelvis istället listats på specialisttandvård eller där barnet bor utomlands.

Mer jobb för socialtjänsten

EAB-gruppens arbete har lett till mer – men uppskattat – arbete hos socialtjänsten, berättar Peter Engstrand.

– Vi har bland annat träffat Hjällbo socialtjänst, som fick väldigt många orosanmälningar från oss. Det ledde till ett stort tryck på dem, men de tycker att det är bra,

och vill verkligen att vi ska fortsätta.

– När det kommer en signal även från tandvården, då blir ett tydligt tecken på att det verkligen är något som inte står rätt till, säger Natalie Andreasson. Det är många fall som kommer tillbaka till oss även nästa år, när en ny kallelse skickats ut. När vi ser sådana fall, då trycker vi på det i orosanmälan.

Måste släppa

Vad som faktiskt händer med de barn där ärendet leder till en orosanmälan vet inte Natalie Andreasson och de andra i EAB-gruppen.

– Vi som ringer runt vill ju gärna veta vad som händer, men vi måste släppa det. Vårt jobb slutar när barnet antingen kommer på sin undersökning eller det görs en orosanmälan. Jag har lärt mig att bromsa – även om jag vill hjälpa till varken ska eller kan jag ta allt på mina axlar.

– Vi har ökat kompetensen, och vi bidrar till att fler barn hittas och kommer till vård, konstaterar Peter Engstrand.

EAB-gruppens insats blir en av flera kuggar i det hjul som i slutänden kan leda till att barn får det stöd de har rätt till.

– Det är häftigt att jag kan göra ett så viktigt arbete vid min dator! ■

”Barnens match ska vara på idrottsplanen”

Föräldrars missbruk är inte barnens match – barnens match ska vara på idrottsplanen och i skolan. Det är budskapet från Inte min Match som vill uppmärksamma hur barn påverkas av att växa upp med missbruk. Och idrottsverksamhet kan bli en superkraft för de barn som behöver det som mest.

– Jag minns när det var match och jag såg att pappa kom, och att han vinglade. Jag tyckte att det var pinsamt och det var viktigt för mig att ingen skulle märka att han var full. Om han kom till en match hade jag svårt att koncentrera mig på fotbollen utan fokuserade istället på att hålla koll på honom.

Bild: Inte min Match

Erica Hellberg

Det berättar Erica Hellberg, en av grundarna till Inte min Match. Erica Hellberg är idrottspsykologisk rådgivare och har även studerat missbrukspsykologi. Hennes mål är att idrotten ska få vara en frizon där barn slipper oroa sig för onyktra vuxna.

Tidigare föreläste hon tillsammans med sin medgrundare, före detta fotbollsspelaren Fredrik Björck, men under våren 2022 kommer istället före detta professionella handbollsspelaren Simon Aulén och före detta landslagssimmerskan Susie Moonan ansluta som föreläsare, för att berätta om sina erfarenheter av att växa upp med missbruk i familjen.

– På våra föreläsningar berättar idrottaren sin livshistoria, och jag tar upp de risker och konsekvenser

”Det är inte lämpligt att ledare tar en öl på kvällen på en cup.”

som finns i idrottsmiljön för de här barnen. Jag lyfter även de skyddsfaktorer som vi borde bli bättre på.

Vilka risker kan finnas just inom idrotten?

– Det innebär ett stresspåslag att leva i en familj där det finns missbruk. Den stressen kan öka risken för idrottsskador, säger Erica Hellberg. Det kan även leda till överambition. Som ledare kan det vara bra att vara uppmärksam på dem som är väldigt ambitiösa, de där barnen som man tänker ”Hon stannar alltid kvar efter träningen”.

Ett sådant beteende kan såklart bero på en positiv motivation, men det kan i själva verkat också vara ett sätt att fly från någonting annat, menar Erica Hellberg.

– Uppväxten kan även leda till eget missbruk, som inte behöver vara alkohol eller andra droger, utan exempelvis ett träningsmissbruk.

Idrotten blir andrum

Hur själva idrottandet påverkas av missbruk i familjen ser såklart olika ut, poängterar Erica Hellberg. För hennes egen del fick hon tufft att lyckas med idrotten på grund av det som hände hemma. För andra blir idrotten i första hand ett andrum, där man kan tänka på annat.

– Det finns andra idrottare som har haft sjukare föräldrar än jag hade, men som själva lyckats väldigt bra i sin idrottskarriär. De kan ha fått viktigt stöd av sina ledare, och andra idrottsföräldrar har steppat upp.

Vill inte åka hemifrån

Erica Hellbergs mål är att fler ska förstå att det inte är svart eller vitt, och att det kan finnas orsaker till varför barn är som de är.

– Vissa barn kanske väljer att inte vara så sociala i föreningen. De vågar exempelvis inte åka bort en helg på en cup, eftersom de är oroliga för vad som kommer hända om de inte är hemma.

Erica Hellberg nämner situationen när ledare suckar över vissa föräldrar som aldrig hjälper till, ”De kör aldrig till matcherna”.

– Men det kan finnas orsaker till detta, menar Erica Hellberg. Och det kanske inte ens är önskvärt att vissa föräldrar skjutsar barn, om det är en förälder som har ett missbruk.

Idrottsledare osäkra

Att prata om alkohol och missbruk kan vara känsligt. Erica Hellberg tror att många idrottsledare känner en osäkerhet för ämnet. Inom Riksidrottsförbundet finns satsningen Trygg idrott, som handlar om att jobba mot mobbning, trakasserier,

Så länge det finns barn med, måste vi som är vuxna vara nyktra om det skulle hända något, menar Inte min Matchs grundare Erica Hellberg.

hot, våld och övergrepp. Men varför lyfter inte idrottsrörelsen alkohol på samma sätt, undrar Erica Hellberg.

– Att begå sexuella övergrepp mot barn är olagligt, men att dricka är inte olagligt. Många ledare undrar nog var gränsen går för att agera om man misstänker att något inte står rätt till hemma hos ett barn.

Vuxenansvar betonas

I Inte min Match-föreläsningarna betonas vuxenansvaret, och Erica Hellberg visar hur en orosanmälan ser ut och fylls i. Hennes mål är att det ska bli mer normaliserat att både prata och agera kring de här frågorna i idrottsvärlden.

– Alla föreningar borde exempelvis i början av varje termin ha en träff där man tar upp hur det kan vara att växa upp med missbruk och våld i familjen, och hur man kan få stöd.

Barnen ska nås av budskapet att ”Dina ledare vet om att de här problemen finns, och här går det att få stöd”.

Garantera nykterhet

Ledaransvaret handlar även om att garantera nykterhet under tävlingar, cuper och resor.

– Det är inte lämpligt att ledare tar en öl på kvällen på en cup. Så länge det finns barn med, måste vi som är vuxna vara nyktra om det skulle hända något.

Barnen ska kunna lita på att de ▸

”Barnen ska förstå att man får prata om annat än idrotten.”

vuxna är nyktra, något som är viktigt inte minst för de barn som växer upp med missbruk.

– Om de märker att ledarna dricker kan de känna ”Jag är inte säker här heller”.

Föreläsningarna från Inte min Match brukar leda till väldigt mycket frågor. De som lyssnar blir berörda och tacksamma för att frågorna tas upp.

– De flesta har inte förstått hur stort problemet är, menar Erica Hellberg.

Hon brukar uppmana till att ledare ska prata mer med alla barn – om något som inte har med idrotten att göra. Fråga hur det gick på det där provet, prata om ett husdjur eller andra intressen. Att bygga tillit.

– Barnen ska förstå att man får prata om annat än idrotten. Varje barn ska känna att någon vuxen har sett en – om det så bara är en enda vuxen som gjort det den dagen.

Att idrotten verkligen kan vara en viktig skyddsfaktor är något av det viktigaste budskap Inte min Match vill förmedla. Erica Hellberg hoppas att många går från föreläsningen med känslan av att de spelar roll – ”Wow, jag har en möjlighet att vara en positiv kraft i en annan människas liv”. ■

Inte min Match

Inte min Match grundades av Erica Hellberg, idrottspsykologisk rådgivare och Fredrik Björck, tidigare professionell fotbollsspelare. Från våren 2022 föreläser handbollsspelaren Simon Aulén och simmerskan Susie Moonan. Alla föreläsare har egna erfarenheter av att växa upp med missbruk.

Inte min Match föreläser i bland annat idrottsföreningar, högskolor och skolor.

”Inte min Match podcast med gäster” är en podd där Erica Hellberg samtalar med personer med koppling till idrottsvärlden om att vara anhörig till någon som missbrukar, lider av psykisk ohälsa eller utför våld i hemmet.

”Jag hoppas att podden kan göra att andra känner igen sig. Om jag hade sett att det fanns förebilder inom idrotten som hade pratat om den här typen av frågor, så hade jag kanske inte känt mig lika ensam”, säger Erica Hellberg.

Läs mer: *www.inteminmatch.se*

Stödlinje för idrottsledare

”Som idrottsledare är du jätteviktig för barn och unga, och vi vet att du gör ett bra jobb. Samtidigt vet vi att vissa frågor kan vara svåra att svara på och ibland uppstår situationer som är svåra att hantera ensam.”

Så beskriver organisationen Bris sin speciella stödlinje för idrottsledare. Där kan ledare som känner oro för ett barn få råd och vägledning för att bidra till att förändra ett barns situation till det bättre. Särskild kompetens finns också för att ge stöd till dem som möter barn med trauma eller erfarenhet av flykt.

Precis som för andra samtal till Bris kan den som ringer självklart vara anonym.

Stödlinjen för idrottsledare: 077-440 00 42, öppet vardagar 9–12.

Läs mer: *www.bris.se/for-vuxna/start/bris-stodlinje-for-idrottsledare*

Vuxna som vet

”Vuxna som vet" är en kunskapsportal från Junis. Den vänder sig till alla som möter barn i sin yrkesroll eller i sitt ideella engagemang. Syftet är att ge kunskap om hur barn påverkas av vuxnas missbruk, och hur barn som far illa kan upptäckas. Vuxna som vet innehåller bland annat grundläggande filmade föreläsningar på temat ”Det alla behöver veta”. Här finns även en föreläsning med leg. psykoterapeuten och författaren Petter Iwarsson om att prata med barn om stora och svåra saker samt en introduktion i att jobba med handlingsplaner inom förskola och skola.

Vissa delar av materialet på kunskapsportalen vänder sig specifikt till dem som jobbar inom exempelvis förskola och skola eller socialtjänst. Till varje tema finns diskussionsfrågor och tips på material för att lära sig mer. Materialet går att använda på egen hand, men fungerar allra bäst tillsammans med kollegor eller andra ledare. ■

Läs mer *junis.se/vuxnasomvet*

Utbildningar & Ludde-paket

Materialet om Ludde är ett verktyg för att prata med barn om hur det är att leva med någon som dricker för mycket alkohol. Det riktar sig till vuxna som träffar barn i åldrarna fem till nio år.

Boken och Ludde-dockan är en del av ”Ludde-paketet” som kan användas av den som har gått en tre timmars digital utbildning i Ludde-konceptet.

Fram till och med våren 2022 har Junis utbildat fler än 800 personer i materialet, och har träffat skolpersonal, socionomer, kuratorer, förskolepersonal, ideella, familjecentraler, stödgruppsverksamheter, socialförvaltningar med mera. ■

Läs mer *om kommande utbildningar på www.junis.se/ludde*

Ny bok:
Barn vill berätta

Boken ”Barn vill berätta om vuxna vill lyssna” ger en inblick i hur barn i familjer med missbruk känner och tänker – och vilket stöd de egentligen behöver. Boken, som är skriven av Lars Lewerth och Helén Olsson, innehåller berättelser i ord, teckningar och brev som skildrar upplevelserna hos ett 20-tal barn då deras föräldrar missbrukat.

Boken beskriver även arbetssätet i Childrens program. ■

Barn vill berätta om vuxna vill lyssna kan beställas från Barnombudsmannen i Uppsala. www.boiu.se

Nytt material:
Du behövs som vuxen

”Du behövs som vuxen” är ett digitalt utbildnings- och studiematerial som vill ge inspiration till samtal med barn och unga. Nätverket De Glömda Barnen Västra Götaland och studieförbundet NBV har tagit fram materialet i nära samarbete med författaren Petter Iwarsson utifrån hans bok "Du behövs som vuxen". Petter Iwarsson är legitimerad psykoterapeut samt socialpedagog med vidareutbildning också inom handledning och familjebehandling.

Boken vänder sig till den som är förälder, släkting, ledare, granne eller professionell och vill bidra med kunskap, mod och hopp om att förändring är möjlig.

Materialet är helt webbaserat och består av fem filmer med Petter Iwarsson. Filmerna är framtagna speciellt för materialet, och är kopplade till bokens kapitel med tillhörande diskussionsfrågor.

”Du behövs som vuxen” kan användas som underlag för en kurs, eller som en studiecirkel exempelvis i en arbetsgrupp eller ledare. ■

Information om utbildning: *deglomdabarnen.se/utbildningar/du-behovs-som-vuxen/*

Studiematerial: *www.dubehovssomvuxen.se*

Junis kommunenkät 2022

VAD GÖR KOMMUNERNA för barn SOM VÄXER UPP I MISSBRUKS-MILJÖ?

Uppgifter gällande verksamhetsåret 2021

Sammanfattning

Majoriteten av Sveriges kommuner erbjuder stöd till barn som växer upp i en familj där det finns missbruks-/beroendeproblematik. Trots det deltar endast ett fåtal av dessa barn i de olika stödverksamheter som finns. Det visar den här undersökningen som Junis har gjort. Enkäten som kommunerna har besvarat gäller 2021 års verksamhet.

Stödgrupper och annan riktad stödverksamhet kan ge barnen möjlighet att uppleva att de inte är ensamma om sin problematik samt att bearbeta sina känslor och erfarenheter. Möjligheten att delta i stödverksamhet ska inte bero på var i landet man råkar bo. Junis kräver att alla kommuner ska erbjuda stödverksamhet och ta ansvar för att den faktiskt når målgruppen.

Resultatet från årets enkät visar bland annat:

- 194 kommuner besvarade enkäten. Det motsvarar 67 procent av landets 290 kommuner.
- 93 procent av de kommuner som svarade på enkäten uppgav att de hänvisar till någon typ av stödverksamhet.
- Tretton kommuner uppgav att de inte hänvisar till någon stödverksamhet alls för dessa barn.
- Den vanligaste stödformen som erbjöds under 2021 var stödsamtal, därefter familjeinsatser, och slutligen stödgrupper.
- Ökad samverkan inom kommunen anses vara den viktigaste åtgärden för att utveckla stödverksamheten för barn.

I analysen av kommunenkäten ges först en beskrivning av studien samt en bakgrund till ämnet barn i missbruksmiljö. Därefter följer resultatet av Junis enkät till Sveriges kommuner och en diskussion om resultatet. Sist redovisas kommunernas svar i tabellform. En utförligare redovisning av kommunernas svar samt källförteckning finns på *www.junis.se/rapport*.

Introduktion

Varför gör Junis en rapport om kommunernas stöd? Junis, som är en del av IOGT-NTO-rörelsen, arbetar för att skapa opinion och påverka beslutsfattare för barns rätt att växa upp i en trygg och nykter miljö. En av Junis viktigaste frågor är att vara barnens röst i alkoholdebatten. Därför har vi sedan 2004 undersökt omfattningen av det stöd som erbjuds barn upp till 18 års ålder som växer upp i missbruksmiljö. Det har vi gjort genom att skicka ut en enkät till landets samtliga kommuner.

Varje barns upplevelse av att växa upp med missbruk är naturligtvis unik. Men det finns upplevelser och känslor som de flesta kan känna igen sig i. Det är vanligt att barnen känner sig ensamma om sin situation, känner oro, skuld och skam över den vuxnes missbruk. Att växa upp med missbruk är en så kallad riskfaktor för barn att fara illa. Det innebär även en ökad risk för att själv få problem, som barn eller i vuxen ålder. Barn som lever i missbruksmiljö riskerar att få bristande omvårdnad, sämre psykisk hälsa, utsättas för övergrepp och uppleva kontinuerlig stress i vardagen *(Socialstyrelsen 2013)*. Forskning visar också att barn i missbruksmiljö har sämre hälsa jämfört med andra barn och i högre utsträckning har psykosomatiska problem, får medicinering mot depression, har sömnsvårigheter och ångest, har sämre sociala relationer och fler problem i skolan *(Ramstedt m.fl. 2021)*. Barnen löper även större risk att få egna missbruksproblem senare i livet *(Socialstyrelsen 2013)*.

Genom att stärka så kallade skyddsfaktorer – exempelvis skola, föreningsliv och trygga vuxna – är det möjligt att bryta mönster och förhindra att barnen far illa. Att se, upptäcka och erbjuda stöd till barn i missbruksmiljö har positiva effekter för både individer och hela samhället.

Det finns många termer och definitioner på ett problematiskt förhållande till alkohol och andra droger, och de barn som lever i den miljön. I diagnosmanualer och lagtexter förekommer olika begrepp och sätt att ställa diagnoser. När vi i Junis ställer frågan om vilket stöd som erbjuds barnen begränsar vi oss inte till en speciell definition. Vi utgår ifrån hur barnen upplever sin situation, och deras rätt till stöd.

Att erbjuda stöd till barn i missbruksmiljö har positiva effekter för både individer och hela samhället.

Syfte

Syftet med Junis enkätundersökning är att få aktuell kunskap om vilka kommuner som erbjuder stödverksamhet och ungefär hur många barn som nås av stödet. Genom att ta del av information om vilka utmaningar kommunerna står inför, kan vi bättre förstå hur privatpersoner, civilsamhället och politiker kan bidra till att fler barn får stöd. Dessutom kan ökad kunskap om stödverksamheter för barn som lever i familjer med missbruk bidra till att yrkesgrupper som arbetar med barn blir bättre på att upptäcka och hänvisa barn i missbruksmiljö till stödverksamheter.

I vår enkät till Sveriges kommuner har vi fokuserat på följande frågor:

- Hur stor andel av kommunerna erbjuder stöd, och vilket stöd erbjuds i så fall?
- Hur många barn nås av stödet?
- Vilka utvecklingsmöjligheter finns för stödverksamheten?

Bakgrund

Hur många är barnen i missbruksmiljö?

Väldigt många barn påverkas av att växa upp i en familj där någon dricker för mycket. Enligt forskning från 2021 är det 13,1 procent av 15–16-åringar i Sverige som har en förälder som dricker för mycket. Siffran är framtagen genom att barnen fick svara på sex frågor om hur de upplever sin förälders drickande – ett så kallat CAST-6 test. Frågorna handlar till exempel om ifall barnen önskat att deras förälder skulle sluta dricka, om de någonsin velat hälla ut föräldrarns alkohol eller om de bett sin förälder att sluta dricka. Barn som svarade ja på minst tre av sex frågor räknas som barn till föräldrar som dricker för mycket *(Ramstedt m.fl. 2021)*.

Forskare från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) gjorde 2019 en litteraturöversikt inom området barn som växer upp med föräldrar som har alkoholproblem. De gick igenom den vetenskapliga litteraturen inom området samt några studier som inte publicerats i vetenskapliga tidskrifter. Studien inkluderar även den större grupp barn vars föräldrar inte hamnat i behandling. Forskarna konstaterar att olika studier fångar in problematik med olika allvarlighetsgrad eftersom de använder olika mätmetoder och definitioner av alkoholproblem. Slutsatsen forskarna landade i efter jämförelse av olika skattningar är att cirka 430 000 av samtliga barn under 18 år i Sverige någon gång under sin uppväxt har bott med en förälder eller vårdnadshavare som har alkoholproblem. Detta motsvarar vart femte barn. 15 procent av alla barn i Sverige, alltså 320 000, har påverkats negativt i någon utsträckning av att ha vuxit upp med minst en förälder med alkoholproblem. Vidare så beräknar de att det finns 75 000 barn till föräldrar med mycket svåra alkoholproblem som har krävt sjukhusvård eller som till och med lett till dödsfall *(Ramstedt red. 2019)*.

Vidden av problemet är viktig att bära med sig under resten av läsningen.

Barn som anhöriga i samhällsdebatten

Barn i missbruksmiljö var länge helt osynliga i såväl forskning som i samhällsdebatten. Barnläkaren Ingvar Nylander konstaterade i slutet av 1950-talet att sjukvården fick kontakt med ett antal barn vars symtom inte hade några medicinska förklaringar. Det visade sig att de ofta kom från psykosocialt belastade hem. I avhandlingen *Children of alcoholic fathers (1960)* beskrev han dessa barns problembild. Tjugo år senare undersökte Per-Anders Rydelius hur det hade gått för barnen i Nylanders studie. Bland annat hade ungefär en tredjedel utvecklat egna missbruksproblem, hälsan var sämre och kriminalitet var vanligare *(Rydelius 1981)*.

Barn till föräldrar med missbruksproblem kallas ofta för de glömda barnen efter titeln på Margaret Corks bok från 1973. Corks bok byggde på intervjuer med 115 barn. Samtliga hade minst en förälder med missbruksproblem och hade betydande svårigheter på flera områden *(Cork 1973)*. Än idag är barn i missbruksmiljö en fråga som tycks vara glömd och som inte får så mycket politisk och medial uppmärksamhet som den förtjänar.

Det senaste decenniet har dock både forskare och praktiker i ökande grad intresserat sig för vilka konsekvenser alkohol och andra droger har för andra än den person som har missbruksproblem. En rapport från IOGT-NTO och Svenska Läkaresällskapet redogör för alkoholens så kallade andrahandseffekter, alltså hur alkohol påverkar andra än konsumenten. Enligt rapporten finns det forskning som visar att barns skolgång samt fysiska och psykiska hälsa påverkas negativt om en förälder dricker för mycket alkohol *(Andréasson m.fl. 2015)*. Det finns även pågående forskningsprojekt, exempelvis den longitudinella studien Futura01 som är ett samarbete mellan CAN och Karolinska Institutet och bland annat studerar risk- och skyddsfaktorer för barn till föräldrar som dricker för mycket *(Futura01 2022)*.

Barn som är anhöriga till någon som har ett missbruk har rätt till information och stöd från samhället. Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka, bildades 2008 som en samarbetsresurs för att utveckla anhörigstöd, bland annat kring barn som anhöriga till vuxna med missbruk och psykisk ohälsa. År 2010 stärktes barns perspektiv i Hälso- och sjukvårdslagen *(HSL kapitel 5 § 7)*, vilket innebär att barn som anhöriga har lagstadgad rätt till information och stöd. Ytterligare en åtgärd som stärkte barns rättigheter är att barnkonventionen blev svensk lag från och med januari 2020. Lagen ökar bland annat kraven på vuxna att alltid ta reda på och ta hänsyn till barnets bästa.

Anhörigfrågorna har också synliggjorts i den allmänna debatten, bland annat tack vare att media och flera organisationer lyfter frågorna. Några exempel är *Vit jul-kampanjen* som drivs av Junis och övriga IOGT-NTO-rörelsen, satsningen *Jag ser* från Blå Bandet och initiativet *Barndom utan baksmälla* som Systembolaget, Trygga Barnen med flera står bakom. Att ideella organisationer lyfter frågan om barn i missbruksmiljö har visat sig vara viktigt för att sätta frågan på dagordningen och bidra till ökad kunskap i samhället.

Barnens svårigheter och behov

Barn i missbruksmiljö är inte en enhetlig grupp med samma svårigheter, problemnivå och behov. Men det finns gemensamma faktorer.

En forskningsöversikt omfattande tio vetenskapliga artiklar visar att barn till föräldrar med missbruk har en ökad risk för ett spektrum av problem: känslomässiga, kognitiva, beteendemässiga och sociala. Vissa risker blev större om föräldrarna inte enbart använde alkohol utan också narkotika *(Peleg-Oren & Teichman 2006)*. Även nyare forskning bekräftar att barn till föräldrar med missbruk har sämre hälsa jämfört med andra barn och till exempel har fler psykosomatiska problem, sämre sociala relationer och fler problem i skolan *(Ramstedt m.fl. 2021)*.

Ett forsknings- och utvecklingsprojekt kring skolans förmåga att upptäcka och ge stöd till ungdomar som växer upp med missbruk, innehåller intervjuer där ungdomar beskriver att de har haft svårt att koncentrera sig i skolan. Ungdomarna berättar även att de har varit våldsamma och destruktiva i skolan samt har en omfattande frånvaro *(Alexanderson m.fl. 2017)*. I en rapport från barnrättsorganisationen Maskrosbarn framkommer det att ungefär sju av tio elever, vars föräldrar har ett missbruk, psykisk ohälsa eller utsätter dem för våld, upplever att deras hemsituation har påverkat skolarbetet negativt. Fyra av tio har någon gång funderat på att hoppa av skolan på grund av hur de har det *(Maskrosbarn 2019)*.

Att växa upp med missbruksrelaterade svårigheter i hemmet är en riskfaktor i en väv av risk- och skyddsfaktorer. Den totala risken för negativa konsekvenser ökar om flera riskfaktorer tillkommer *(Eiden m.fl. 2004; Fals-Stewart m.fl. 2004)*. Olika skyddande faktorer kan på motsvarande sätt minska effekten av föräldrars missbruk. Det är väl känt att skolframgång är en skyddsfaktor *(Bremberg 2008; Fletcher m.fl. 2008; Maskrosbarn 2019)*.

En nationell kartläggning visar att barn som under sin uppväxt levt med en vuxen med missbruksproblem utgör en särskilt utsatt grupp när det gäller våld och övergrepp. Av dessa barn hade 77 procent varit utsatta för någon form av misshandel, jämfört med 26 procent bland dem som lever i familj utan missbruk *(Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2016)*.

Utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv medför gruppen barn som anhöriga till föräldrar med psykisk sjukdom eller missbruk av alkohol och narkotika stora kostnader. Forskargruppen bakom en hälsoekonomisk studie av samhällets långsiktiga kostnader beräknade merkostnaden till minst 35 miljarder kronor per år *(Hovstadius m. fl. 2015)*. För en svensk mediankommun (cirka 15 200 invånare året då studien gjordes) blev merkostnaden betydande; cirka 58 miljoner kronor årligen.

Den vuxnes missbruk kan ha påverkat barnets personlighet på djupet

Olika skyddande faktorer kan minska effekten av föräldrars missbruk.

eller lett till psykiska problem. Svårigheterna finns kvar även sedan missbruket av någon anledning upphört, för vissa en lång tid därefter *(Alexanderson & Näsman 2015)*.

Oavsett ålder och om de har tydliga problem eller ej bör hela gruppen av barn till föräldrar inom missbruks- och beroendevården ses som en riskgrupp. Det menar forskarna bakom en kartläggning av barn till föräldrar i missbruksmiljö, om hur de mår och vilka som får stöd *(Leifman & Raninen 2014; Leifman, Raninen & Sundelin 2014)*.

Hur ser då stödet ut idag?

Insatsernas omfattning, tillgänglighet och effekt

Stödgrupper för barn som lever med missbruk kom igång under början av 1990-talet. Stödgrupper beskrivs ofta som pedagogisk verksamhet med terapeutisk effekt. Enligt Socialstyrelsen fanns det år 1993 tio pågående stödgruppsverksamheter. Idag finns det enligt Drugsmart 107 stödgrupper i landet *(Drugsmart 2022)*, men det är inte säkert att alla varit aktiva under 2021, till exempel på grund av pandemin. Resultaten från Junis årliga kommunenkät visar också att fler kommuner kan erbjuda stödinsatser, men det betyder inte nödvändigtvis att fler barn nås av stödet och deltar i stödverksamhet.

CAN har gjort en kartläggning som visar att det finns viss skillnad mellan olika län i hur många barn som nås av stöd. Det gäller att bo i rätt län, där det finns strukturer och rutiner, för att få stöd *(Leifman, Raninen & Sundelin 2014)*. Det är dessutom främst äldre barn som själva har

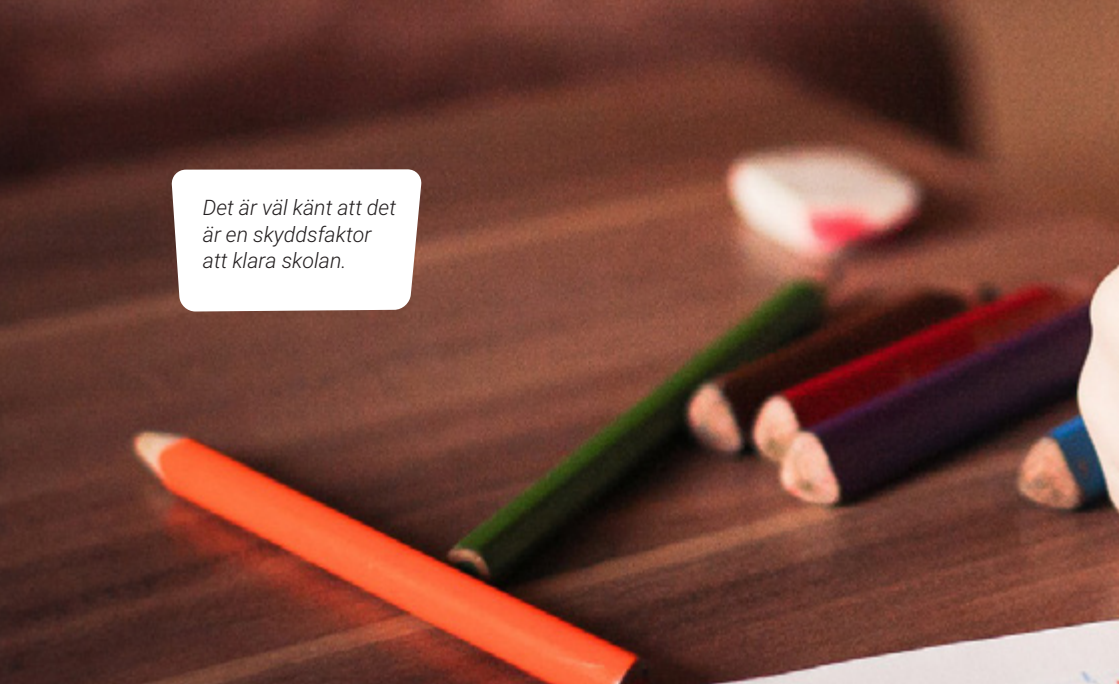

hunnit få problem som får stöd. Författarna från CAN skriver i en annan rapport att ”Stödinsatser sätts inte in tidigt när barnen är små som en preventiv åtgärd utan när barnen är gamla nog för att själva ha fått problem.” *(Leifman & Raninen 2014, s. 9)*.

Av de svar vi har fått på Junis kommunenkät genom åren framkommer det att en utmaning för vissa kommuner är att informera så att alla barn känner till att stödverksamheterna finns.

Vad kan då sägas om effekten av stödet som ges? Kunskapen om effekter av stödgrupper och vissa andra insatser är otillräcklig, men pekar ändå mot att det är positivt för deltagarna *(Larm 2012; Skerfving 2014)*. Enligt en intervjustudie med barn och ungdomar i missbruksmiljö upplevs deltagande i stödgrupper som övervägande positivt. Forskarna ser dock ett behov av metodutveckling och konstaterar att det är ett problem att stödgrupperna bara når ett fåtal av de barn som lever med missbruk *(Alexanderson & Näsman 2015)*.

Behovet av metodutveckling i stödverksamheterna stöds av en kunskapsöversikt från Nationellt kompetenscentrum anhöriga, av utvärderade metoder och program för att ge stöd till barn och/eller förälder när en förälder är beroende av alkohol eller andra droger. Kunskapsöversikten visar på behov av ytterligare forskning där program följs upp över tid samt studier i vilka barn och unga ges möjlighet att bidra med information *(Järkestig, Berggren & Hansson 2016)*.

Metod

Den här redovisade studien är en enkätstudie och omfattar Sveriges samtliga kommuner. Junis har genomfört studien årligen sedan 2004. Vissa förändringar har skett i frågornas utformning. Avsikten är att, med deskriptiv statistik samt med möjlighet till kvalitativa kommentarer, ge en lägesbild och urskilja tendenser. Enkätens frågor har utgått från studiens syften. Det har bedömts angeläget att hålla nere antalet frågor, för att därigenom upprätthålla en hög svarsfrekvens. Frågorna har granskats av forskare inom området.

Fram till och med 2012 var frågorna inriktade på stödgrupper; från och med år 2013 frågas även om andra former av stöd. I årets och förra årets enkät hade vi även med två frågor som rörde coronapandemins effekter på stödverksamheten *(se sidan 70)*.

Enkäten har varit möjlig att fylla i på webben och på papper. Påminnelser har sänts upp till tre gånger till de kommuner som inte svarat. Utöver det har telefonkontakt även förekommit för att nå så hög svarsfrekvens som möjligt. Förnyad kontakt har tagits med uppgiftslämnare i vissa fall, per mejl eller via telefon, om svar varit inkompletta, svårtolkade eller starkt avvikit från tidigare års uppgifter. Avvikande för de senaste två åren är att vi ringt mer för att försöka få fler svar. I samband med frågorna har det funnits möjlighet att lämna kommentarer. Dessa har tagits med i resultatanalysen.

Resultat

194 av landets 290 kommuner svarade på enkäten. Det motsvarar en svarsfrekvens på ungefär 67 procent.

Nedan redovisas en översiktlig bild av resultaten för respektive fråga. Därefter följer en diskussion av resultat och metod. Resultatet redovisat kommunvis finns på sidan 85 och framåt.

De flesta kommuner erbjuder stödverksamhet

Enkätens första fråga var om kommunens socialtjänst hänvisar till någon form av stödverksamhet för barn och unga (upp till 18 år) i familjer med missbruksproblem. En övervägande majoritet av kommunerna, 93 procent, uppger att de hänvisat till någon form av stödverksamhet. Tretton kommuner uppger att de inte hänvisat till någon form av stödverksamhet, vilket är något fler än förra året.

Kommunerna som hade stödverksamhet fick svara på frågan om i vems regi stödverksamheten bedrivs. Det var möjligt att kryssa i flera svar. De flesta kommuner har svarat att stödverksamhet bedrivs i kommunens egen regi. Det är även relativt vanligt att stödverksamhet bedrivs av en ideell organisation eller en annan kommun. I ett fåtal kommuner bedrivs stödverksamhet av privat företag.

Vilken typ av stödverksamhet var vanligast under 2021?

Kommunerna ombads rangordna de tre vanligaste stödformerna som under 2021 erbjöds till barn och unga i familjer med missbruksproblem. 153 kommuner uppgav att stödsamtal varit en av de tre vanligaste stödformerna under 2021, följt av familjeinsatser (147 kommuner). Därefter återfinns stödgrupper (109) och kontaktfamilj/person (54).

Verksamhet inom elevhälsan (7) och läger för målgruppen (5) är precis som tidigare år fortsatt ovanliga. Det finns flera tänkbara förklaringar, till exempel att socialtjänsten inte vet hur många barn som får stöd av elevhälsan, och att läger är något som hålls ett fåtal gånger om året och därför inte ses som en av de tre vanligaste stödformerna. Dessutom har pandemin troligtvis försvårat förutsättningarna att hålla läger.

DIAGRAM 1

Vilken typ av stödverksamhet erbjöds under 2021 till barn och unga i familj med missbruksproblem?

FLER SVAR MÖJLIGA

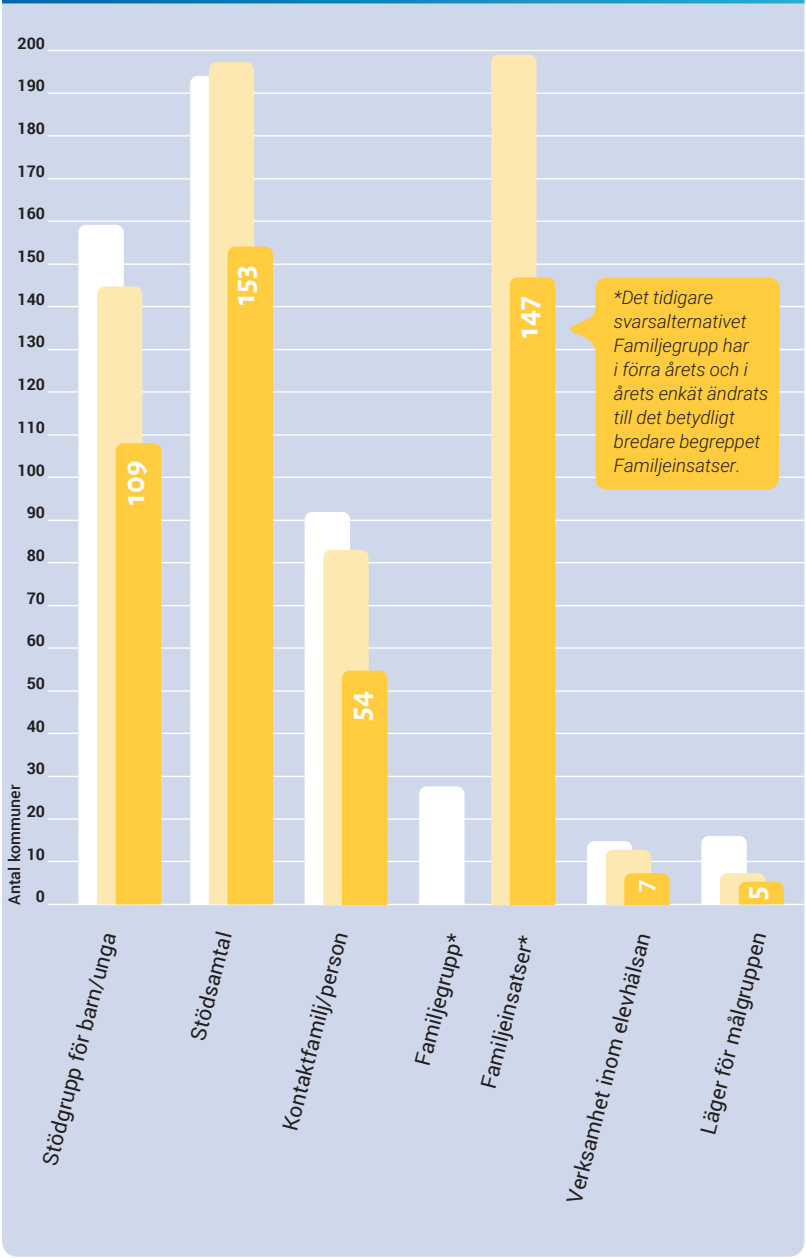

Hur många barn har deltagit i stödverksamheten?

Kommunerna ombads uppskatta ungefär hur många barn som deltagit i stödverksamheten under det gångna året. 179 kommuner besvarade frågan. Summan av kommunernas uppskattningar är att det är 2 618 barn som har deltagit i stödverksamhet av något slag. Kommentarerna till frågan visar på en stor osäkerhet kring siffrorna som anges. Somliga kommuner uppger ett exakt antal barn som deltagit i stödverksamhet, medan andra uppgiftslämnare inte kan uppge en tydlig siffra på grund av att de inte har tillgång till uppgifter som möjliggör det. Flera kommuner har lämnat frågan obesvarad eller svarat 0 på grund av att de anser det alltför tidskrävande att samla in uppgifterna.

Hur får man kontakt med barn som vill/behöver delta i stödverksamhet?

Kommunerna ombads rangordna de fem vanligaste kontaktvägarna. De allra flesta kommuner får kontakt med barnen genom socialtjänstens verksamhet för barn (146) och genom skolan (133). Det är också vanligt att kommunerna får kontakt med barnen genom socialtjänstens verksamhet för vuxna (113) och att enskilda vuxna söker stöd för barnen (101). Övriga kontaktvägar i fallande ordning är polisen (48), regionens verksamheter (46), förskolan (31), genom att barnen själva söker stöd (26), sociala medier (11), fritidshem (4) och föreningar (1).

Har det skett några förändringar i stödverksamheten?

Respondenterna fick svara på huruvida det skett förändringar i stödverksamheten som inte hade med pandemin att göra. En majoritet av kommunerna svarar att det inte skett några förändringar. I de kommuner där det skett förändringar handlar det till exempel om personalförändringar, mer utåtriktat arbete, fler lättillgängliga insatser samt utveckling av nya typer av stödverksamheter.

Tillgång till personal med kompetens inom området påverkar vissa kommuners möjlighet att erbjuda stöd, och det finns en sårbarhet som blir tydlig i samband med personalbyte. En kommun skriver att de haft personalbrist vid öppenvården och därför ”inte kunnat möta det behov som funnits”. En annan kommun säger att stödverksamheten förändrats eftersom personal med rätt kompetens slutat.

En handfull kommuner uppger att de börjat arbeta med olika typer av familjeorienterade metoder. Bland dessa kommuner är det vanligaste svaret att man börjat arbeta med metoden Childrens Program, vilket fyra kommuner uppger att de gjort.

Några kommuner skriver att behovet av stöd ökat och att det finns ett ökat intresse för kommunens stödverksamheter.

DIAGRAM 2

Hur får ni kontakt med de barn som vill/behöver delta i stödverksamhet?

FLER SVAR MÖJLIGA

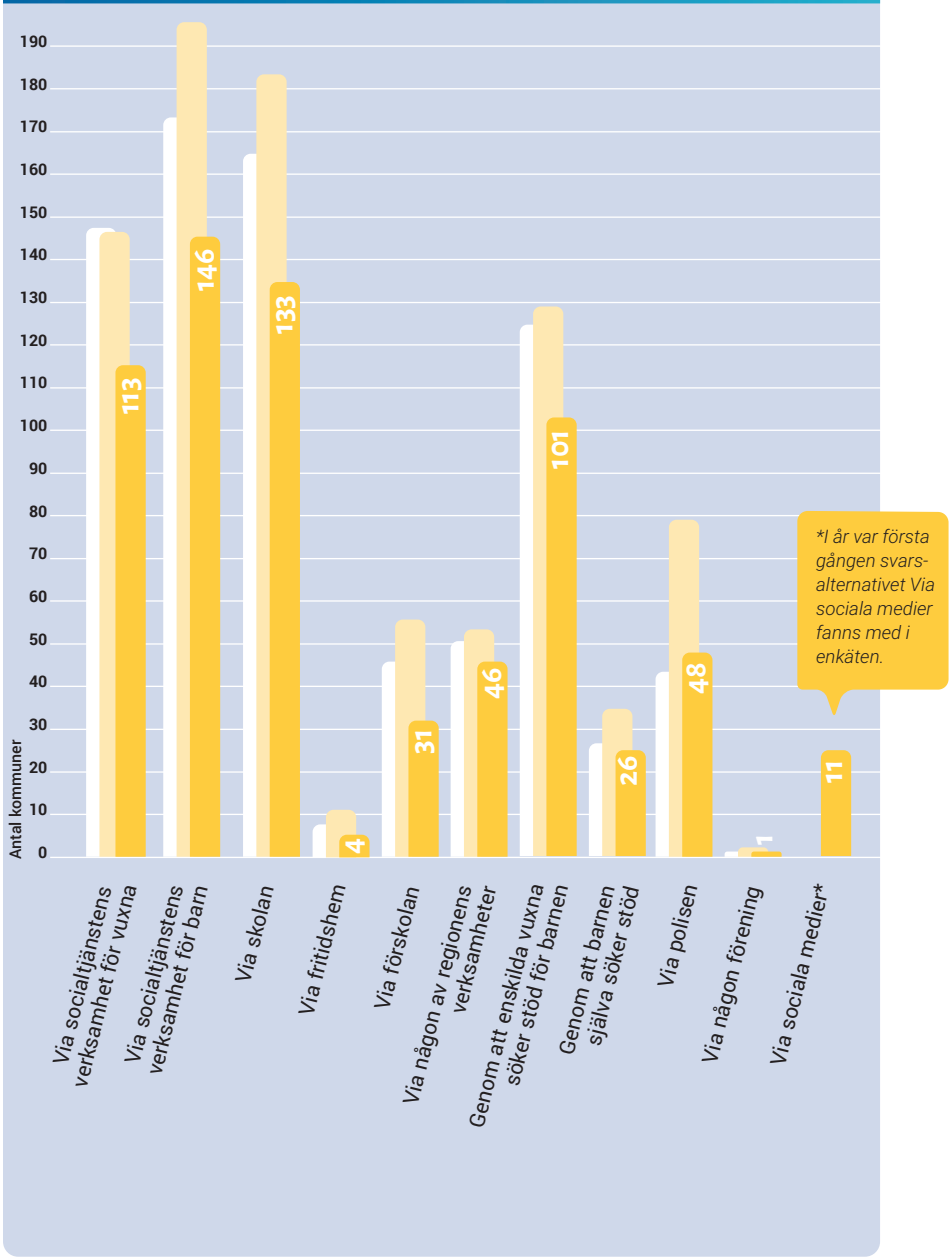

Vad anser kommunerna är viktigast för att utveckla stödverksamheten?

Respondenterna ombads rangordna de tre viktigaste åtgärderna för att utveckla stödverksamheten. Ökad samverkan mellan kommunala instanser är, liksom de senaste åren, det som flest (122) föreslår. Det näst vanligaste svaret är ökad informationsspridning (103). Därefter följer i fallande ordning mer ekonomiska resurser (92), politiska prioriteringar (82), fler utbildade stödgruppsledare (69) och att erbjuda annan typ av verksamhet (23).

Respondenterna gavs möjlighet att utveckla sitt svar och ge fler förbättringsförslag i en textruta. Flera kommuner lyfter ökat samarbete med regionen som en viktig åtgärd för att utveckla stödverksamheten. Någon anser även att regionen borde överta ansvaret för stödverksamhet helt, eftersom det är där annan behandling och barn- och ungdomspsykiatrin (BUP) ligger. Många små kommuner lyfter svårigheten i att behålla personal med rätt kompetens och att få tillräckligt deltagarunderlag för gruppverksamheter. Att samarbeta med andra kommuner lyfts som en viktig lösning.

Coronaomställning av stödverksamheten

Kommunerna fick svara på två frågor om hur pandemin påverkat stödverksamheterna under 2021. Dels om pandemin inneburit några förändringar i stödverksamheten, dels om socialtjänsten mottagit signaler om att barn mått sämre och gjort extra uppsökande insatser för att fånga upp och ge stöd till fler.

Ungefär en tredjedel av kommunerna som svarade på frågan anser att pandemin inte har inneburit några förändringar i stödverksamheten. Många kommuner har dock behövt ställa in gruppverksamhet eller behövt anpassa verksamheten genom att ha mindre grupper. Verksamheten har också ställts om genom ökade digitala inslag, till exempel digitala stödsamtal. Digital verksamhet kan enligt vissa verka negativt för relationsbyggande, men många menar att en fördel är att det är enklare att få till sådana möten.

Några positiva lärdomar från pandemin är en ökad anpassningsbarhet och öppenhet för alternativa sätt att träffas.

Flera kommuner har gjort extra insatser för att jobba förebyggande, informera om stödverksamhet och synas i sociala medier. En återkommande kommentar är vikten av att nå ut till målgruppen, och det förefaller vara så att många kommuner idag jobbar aktivt med det på olika sätt: chattar och e-tjänster för ungdomar, samverkan med elevhälsa och regionen, förebyggande arbete och ökade informationsinsatser är bara några av alla positiva exempel som kommunerna lyfter.

DIAGRAM 3

Vilka tre åtgärder anser du är viktigast för att utveckla stödet till barn och unga i familjer med missbruksproblem?

FLER SVAR MÖJLIGA

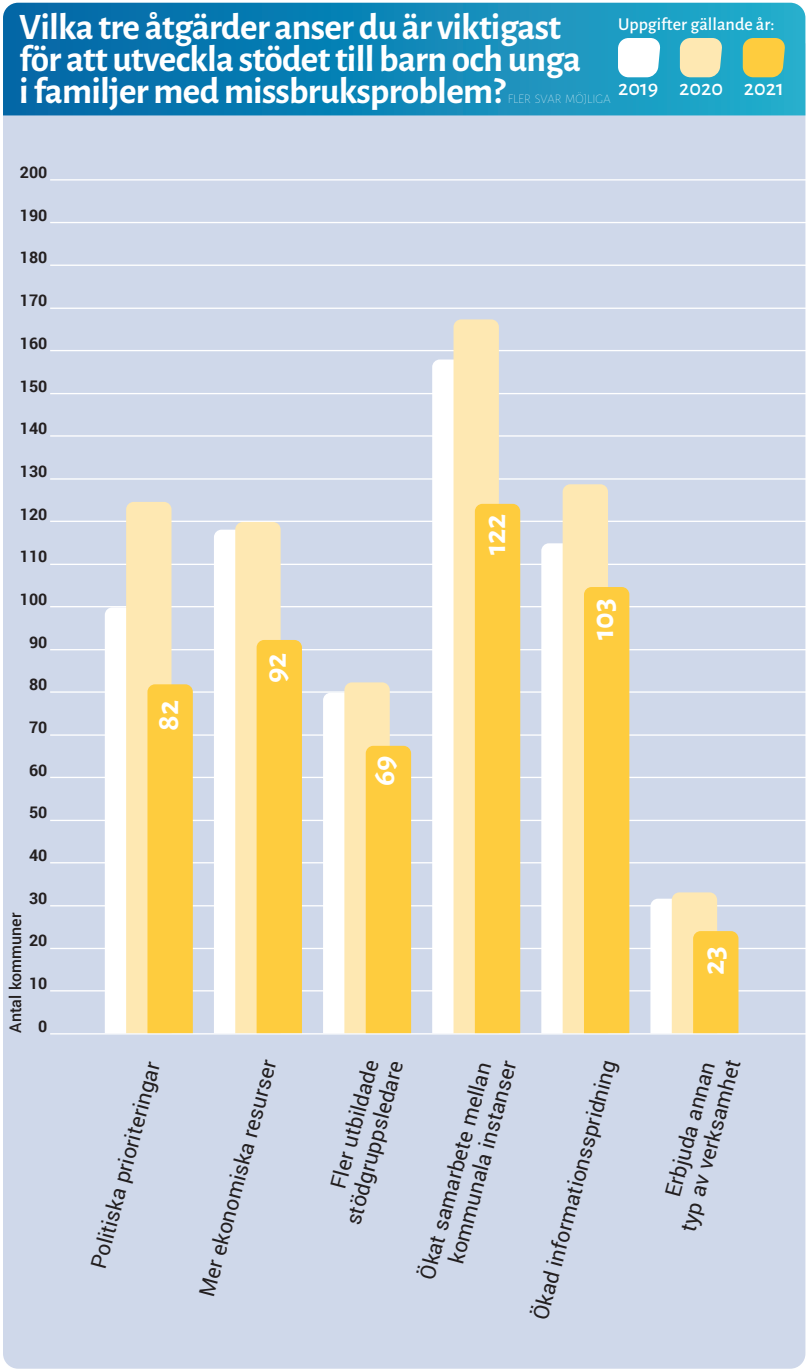

Diskussion

I detta avsnitt relateras resultaten till tidigare kunskap inom området. Först kommer dock en kort diskussion om hur enkätinsamlingen fungerade i år.

Diskussion om metod, svarsfrekvens och frågornas utformning

Nästan alla kommuner som besvarat årets enkät har valt att svara via ett webbformulär. Ett fåtal kommuner har valt att svara på pappersenkät och därefter scanna och mejla in den.

Årets enkät har en svarsfrekvens på 67 procent, vilket är lägre än tidigare år. Den höga svarsfrekvens vi har haft tidigare, till exempel 2021 när 87 procent av kommunerna svarade på enkäten, är för enkätundersökningar ovanligt hög. Resultatet i år med en svarsfrekvens på 67 procent och ett bortfall på 33 procent kan alltså ändå sägas vara ett acceptabelt bortfall för en enkätundersökning. Frågan är vad det ökade bortfallet beror på?

Vid telefonkontakt har många kommuner gett uttryck för att de har tagit emot fler enkäter än normalt. Att kommunerna har ombetts svara på många enkäter både från det offentliga och från civilsamhället under pandemitiden har lett till en utbredd enkättrötthet, vilket kan ha bidragit till det ökade bortfallet. Ytterligare en trolig anledning till bortfallet är att enkäten skickades ut mitt i omikronvågen, när väldigt många kommuner hade en hög belastning med många sjuka.

En potentiell anledning till det ökade bortfallet som är mer allvarlig är om kommunerna helt enkelt inte har lika mycket verksamhet att rapportera. Det kan vara så att kommuner som bedriver mycket stödverksamhet känner sig mer motiverade att besvara enkäten, eftersom det är roligare att berätta om vad man har gjort istället för att berätta om något man inte har gjort. Att vi inte vet huruvida bortfallet är representativt eller inte är en viss källa till osäkerhet över hur det ser ut i kommuner som inte svarat på enkäten. Det är dock viktigt att understryka att det underlag vi har fått från kommunerna som svarat fortfarande ger en pålitlig lägesbild över hur det ser ut för många stödverksamheter runtom i landet.

Frågan som upplevs som svårast att besvara är frågan om hur många barn som deltagit i stödverksamheten. Många respondenter har i kommentarrutan svarat att de inte vet, eller att de har svårt att uppskatta antalet barn som deltagit i stödverksamheten.

I frågor där respondenterna fick välja mellan olika fasta svarsalternativ, framkom i kommentarerna att det kan ha saknats svarsalternativ. En viktig förändring till nästa enkätomgång kan därför vara att lägga till en övrigt-

Det är viktigt att tala klarspråk om missbruket.

kategori som svarsalternativ. Möjlighet att lämna kommentar har dock funnits på samtliga frågor.

I arbetet med att sammanställa enkäten lägger vi på Junis tid på att läsa igenom, och vid behov följa upp, samtliga enkätsvar för att få fram en så komplett bild som möjligt av den stödverksamhet som erbjuds barn och unga. Genom att be kommunerna om förtydliganden och hjälp att korrigera motstridande uppgifter, strävar vi efter att säkerställa att informationen väl representerar verkligheten.

Hur ser läget ut för stödverksamheterna i landet?

Under de år Junis har gjort denna enkätundersökning har medvetenheten ökat när det gäller behovet av stöd till barn som växer upp i familjer med missbruksproblematik. Vi noterar att det sedan 2004 blivit fler kommuner som erbjuder olika former av stöd. Detta kan delvis bero på att vi endast frågade om stödgrupper fram till och med år 2012 och efter det breddade enkäten till att handla även om andra typer av stöd, men det beror troligtvis också på att medvetenheten ökat.

Skolpersonal tycks bli bättre på att göra orosanmälningar.

I år var det 93 procent av kommunerna som besvarade enkäten som erbjudit stöd. Antalet barn som kommunerna uppskattar har tagit del av stödverksamheten är dock lägre än förra året: 2 618 barn jämfört med 3 468 förra året. Detta kan dock förklaras av att det är färre kommuner som svarade på enkäten i år. Genomsnittet för kommuner som svarar på enkäten är att de uppskattar att de gav stöd till ungefär 15 barn både i år och förra året. Oavsett om antalet barn som får hjälp är 2 618 eller några tusen fler så är det, sett till det totala antalet barn som kan behöva stöd, fortsatt en liten andel *(se bakgrund)*.

Hur nås de barn som behöver stöd? I årets enkät får vi svar som tyder på att det kan vara svårt att få barn till verksamheten. Men samtidigt får

vi svar från kommuner där intresset för stödverksamhet ökar och barn måste stå i kö. Det är viktigt att kommuner jobbar både med att informera om vilka stödinsatser som erbjuds och med att möta det intresse och behov som finns. Samverkan mellan olika aktörer är också en viktig del i detta, och det finns flera inspirerande exempel på kommuner som jobbar med samverkan kring exempelvis informationsinsatser i skolan för att försöka nå ut med information om stödverksamheter.

Det är tydligt att det stöd som erbjuds barn som växer upp med missbruk skiljer sig åt i landet. De flesta kommuner bedriver stödverksamhet som riktar sig specifikt till dessa barn, men i vissa kommuner saknas stödverksamhet helt. Vilken typ av stödverksamhet det är och hur många barn som nås av den skiljer sig också mycket. Vår enkät visar att det vanligaste sättet för barnen att komma till någon form av stödverksamhet är genom kontakt med socialtjänsten. Många nås också genom skolan som är det näst vanligaste sättet att hitta deltagare. Vissa kommuner lyfter i sina enkätsvar att orosanmälningarna ökat det senaste året, vilket till exempel kan bero på att skolpersonal och andra som möter barn blir bättre på att uppmärksamma barn som kan behöva hjälp.

Svårt att hitta statistik om stödverksamheten

Avsaknad av statistikuppgifter om hur många barn som får stöd är återkommande i enkätsvaren. Det är många respondenter som inte kan uppskatta eller uppger att de inte alls kan få fram information om hur många barn som får stöd i deras kommun. Några respondenter skriver också att det vore för tidskrävande att ta fram statistik om hur många barn som nås av stödverksamheter. Även svaren på andra frågor, till exempel frågan om vilka de vanligaste stödformerna i kommunen var, upplevdes som svåra att besvara för några respondenter. Kommentarerna vi fick var att det är svårt att veta hur många barn som fick olika typer av stöd eftersom vissa insatser är biståndsbedömda och andra inte, vilket gör att statistiken inte finns samlad. Någon respondent jobbade på en annan enhet än den som beviljade insatser, vilket gjorde att hen fick rangordna vilka stödformer som var vanligast genom att gissa sig fram.

Att kommunerna har svårigheter med att plocka fram lättillgänglig statistik vid förfrågan från en organisation behöver inte vara ett problem. Det är dock ett problem om det faktiskt är så att det saknas statistik, och socialtjänsten inte själva vet till exempel hur många barn som får stöd och vilka stödinsatser som är genomförda. Det är viktigt att kommuner samlar statistik så att chefer och politiker får kännedom om verksamhetens behov, utmaningar och resultat. Ur demokratisk synpunkt är det även viktigt att verksamheten är synlig och redovisas så att medborgare får kännedom om den.

Det är viktigt att kunna erbjuda olika sorters stöd.

Olika stödformer

Att vara en kommun med få invånare behöver inte vara ett hinder för att kunna bedriva stödgrupp eller annan stödverksamhet. Vissa kommuner har löst detta genom att samverka kring stödgruppsverksamhet. Variationerna i uppskattningarna av antalet barn som får stöd kan inte förklaras enbart med kommunernas storlek. Det verkar helt enkelt som om vissa kommuner hittat sätt att rekrytera deltagare på, och att samverka inom kommunen, medan andra inte gjort det. En vanlig stödform är stödsamtal, och till skillnad från stödgrupper, som kan kräva ett visst antal deltagare för att genomföras, bör enskilda samtal, kontaktfamilj/person och familjeinsatser rimligtvis vara möjliga att genomföra för alla kommuner, oavsett storlek.

Några kommuner anger att de har gemensamma stödgrupper för barn med olika stödbehov, som våld i familjen, psykisk ohälsa och liknande. Det är positivt att barnen får stöd, men det är viktigt att poängtera hur betydelsefullt det kan vara för barnen att de får prata om den problematik som är specifikt kopplad till alkohol och andra droger.

Enligt svaren på vår enkät var stödsamtal den vanligast förekommande stödformen för barn som lever i familjer med missbruk under 2021, tätt följt av familjeinsatser. I svaren på förra årets enkät om verksamheten 2020 var familjeinsatser den vanligaste stödformen. Familjeinsatser är ett brett begrepp som kan betyda olika saker. Vi vet från tidigare kommunenkäter att flera kommuner jobbar med metoder som har ett familjeorienterat arbetssätt, något som vi även beskrivit i artiklar i Junis rapporter *(Wannberg 2015; Wannberg 2020)*. Dessa metoder har som mål

att förbättra barns och vuxnas psykiska hälsa och förbättra familjens kommunikationsförmåga. I årets enkät har fyra kommuner svarat att de börjat med den familjeorienterade metoden Childrens Program där både barn och vuxna ges individuellt stöd och gruppstöd och sen får lära sig att kommunicera med varandra om missbruk och känslor.

När en förälder missbrukar påverkas hela familjen, och det är därför positivt att familjeinsatser erbjuder stöd som vänder sig till hela familjen. Samtidigt är det viktigt att betona att det kan finnas behov av att barn kan få en stödinsats utan förälders medgivande. En insats som involverar hela familjen bör heller inte missa den läkande effekt som det kan innebära för ett barn att träffa andra med liknande erfarenheter av att växa upp med missbruk och uppleva att man inte är ensam. Barn som behöver en stödinsats bör ha rätt till det, oavsett om föräldern tycker det är bra eller inte. Det som är bra för föräldern är inte automatiskt bra för barnet.

Stödsamtal, vilket alltså var den vanligast förekommande stödformen under 2021, är enskilda samtal mellan barnet och stödgivaren. En del kommuner säger att de har ersatt stödgrupper med individuella stödformer, som exempelvis stödsamtal, när de blivit tvungna att pausa stödgrupper på grund av pandemin. Flera kommuner anger i sina enkätsvar att de genomfört digitala stödsamtal, men även fysiska stödsamtal verkar ha förekommit. Digitala stödformer har både för- och nackdelar, men en positiv effekt skulle kunna vara att tröskeln för att söka stöd upplevs som lägre. En form av individuellt stöd som verkar ha blivit vanligare är så kallade promenadsamtal, alltså att barnet och stödgivaren tar en promenad tillsammans under stödsamtalet.

Trots att många individuella stödsamtal genomförts är det ändå några kommuner som framhåller att stödgrupperna varit saknade av barnen. En kommun skriver att:

”Även om några barn har fått enskilda samtal så har de ändå önskat att fortsatt stå i kö till stödgrupp för att få träffa andra barn i liknande situation och få dela sina berättelser med varandra. Vi upplever därmed att det är viktigt med just gruppverksamhet.”

Det kan alltså finnas ett uppdämt behov av stödgrupper efter pandemin. Junis förhoppning är att alla barn som vill delta i stödverksamhet ska få möjlighet att göra det. Barn i missbruksmiljö är precis som andra människor sinsemellan olika, och tilltalas av olika stödformer. Junis anser därför att det är viktigt att olika sorters stöd erbjuds.

Oavsett vilken stödform som barnen har erbjudits och valt att delta i kan vi slå fast att det bara är en bråkdel av alla som växer upp i familjer med missbruk som nås av stöd. Tröskeln till att hitta och få stöd behöver därför bli betydligt lägre än vad den är idag.

Att nå barnen som behöver stöd

I vilken mån förmår stödverksamheten nå de barn som inte redan är ”kända” av socialtjänsten? Om en verksamhet inte lyckas nå ut till deltagare hjälper det inte hur bra den är. En förutsättning för barn att själva kunna söka stöd, är att känna till att stödverksamheten överhuvudtaget existerar. 133 kommuner uppger att skolan är en av de vanligaste kontaktvägarna för barn som vill/behöver delta i stödverksamhet. 11 kommuner svarar att social media är en av de vanligaste kontaktvägarna. Från enkätsvaren kan vi också se att några kommuner har gjort extra informationsinsatser i till exempel skolor. Någon kommun har öppnat en chatt för barn som behöver stöd. Trots det som görs pekar kommunernas svar på att det inte är tillräckligt: det näst vanligaste svaret på hur stödverksamheten skulle kunna utvecklas är nämligen ökad informationsspridning.

Att nå ut med information om stödverksamhet till målgruppen är ett viktigt steg för att fler barn i familjer med missbruk ska få stöd. Sociala medier kan vara ett viktigt verktyg för att nå barnen, liksom tydlig information från vuxna som möter barn. Det är fortsatt viktigt att vuxna som arbetar med barn, till exempel lärare och förskollärare, får mer kunskap om frågan för att kunna uppmärksamma barn som behöver stöd. En undersökning från Systembolaget bekräftar att det behövs mer information och kunskap om stödverksamhet i skolan. Undersökningen visar att sju av tio lärare har misstänkt att en elev har en förälder eller vårdnadshavare med alkoholproblem, men endast var femte av dessa lärare har anmält sin oro till socialtjänsten. Vidare så menar var fjärde lärare att skolverksamheten inte erbjuder det stöd de skulle behöva för att hjälpa utsatta barn *(Systembolaget 2017)*.

I vilken utsträckning har socialtjänsten rutiner som faktiskt synliggör barnen och som synliggör missbruket? Får till exempel de barn som är föremål för utredning, oavsett anledning, frågor som kan ge svar på om det förekommer missbruk i familjen? Om utredaren inte uppmärksammar missbruket så fortsätter barnet att leva i en situation där det riskerar att fara illa. I en intervjustudie med ungdomar som har haft kontakt med socialtjänsten säger 80 procent att de inte har fått berättat för sig vad deras förälder har för sjukdom, diagnos eller problematik *(Maskrosbarn 2012)*.

En studie visar att socialtjänstens vuxenenhet samt barn- och ungdomsenhet jobbade i ”parallella stuprör” och kunde utreda samma familj, ovetandes om varandra, och att systematiskt arbete saknades *(Alexandersson & Jess 2015)*. Ökad samverkan inom kommunen lyfts mycket riktigt i vår enkät som den åtgärd som flest kommuner tycker är viktig för att utveckla verksamheten.

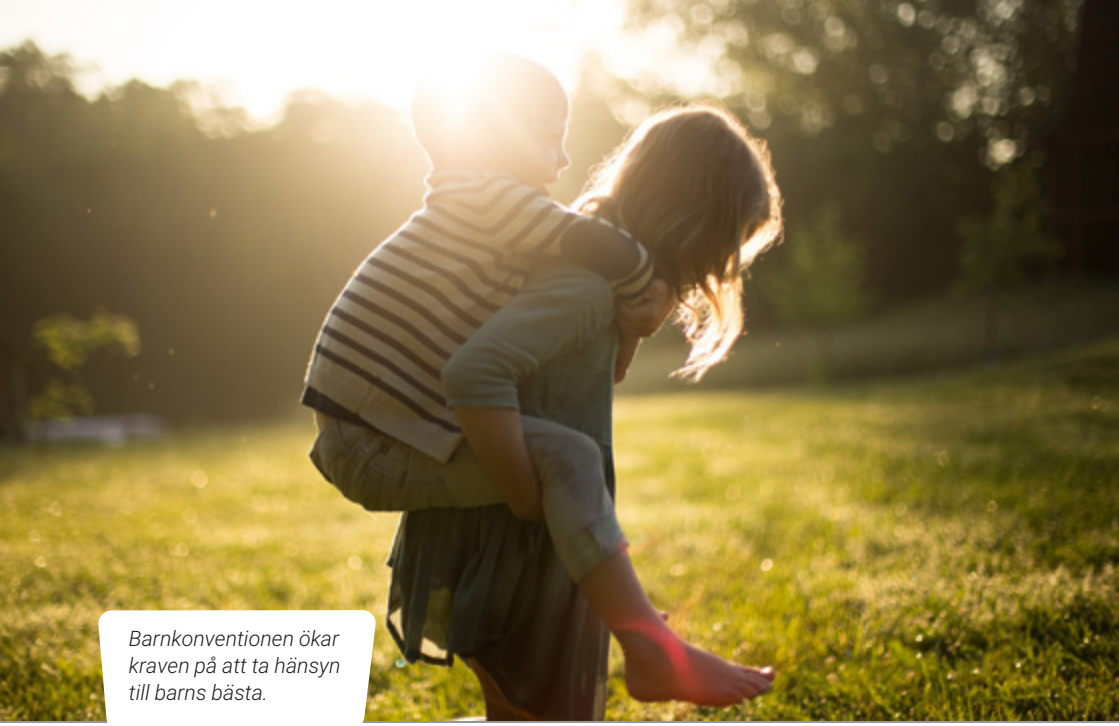

Barnkonventionen ökar kraven på att ta hänsyn till barns bästa.

Vi har genom åren sett flera exempel där samverkan mellan elevhälsan, övrig skolpersonal och socialtjänsten lett till att fler får stöd. Flera respondenter nämner också i kommentarer att samverkan sker, både med olika verksamheter inom kommunen, med närliggande kommuner och inom regionen. En del kommuner belyser också behovet av utökad samverkan med framförallt skolan. Eftersom kommunerna fortsätter att lyfta behovet tolkar vi det som att det även framöver finns en hel del kvar att göra, även om det pågår satsningar redan idag.

Vuxna som möter barn

Alla som arbetar med barn och unga har en lagstadgad skyldighet att samverka för att ge stöd till barn i utsatta situationer. Bestämmelserna finns bland annat i socialtjänstlagen, skollagen och hälso- och sjukvårdslagen. Barnkonventionen, som är svensk lag sedan 2020, ökar kraven på kommuner och regioner att säkerställa barns rättigheter och ta hänsyn till vad som är barns bästa.

Barns delaktighet, att de får komma till tals i processer som rör dem, är nödvändig för att kunna stödja barn och deras föräldrar på rätt sätt, konstateras det i slutrapporten från nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården. I slutrapporten framkom det även att socialsekreterarna upplevde att de har ett stort behov av utbildning i

I skolan kan konsekvenserna av missbruk i familjen bli tydliga.

hur man samtalar med barn, eftersom det var något de inte fick lära sig under socionomutbildningen *(Grefve 2017)*. Detta bekräftas av Junis egen enkätundersökning med blivande socionomer *(Zetterqvist 2018)*.

Junis anser att det är oroande att blivande socionomer saknar kunskap om hur de ska föra samtal om missbruk. Även en bred socionomutbildning måste kunna ge blivande socionomer tillräckliga färdigheter för att känna sig trygga med att kunna möta barns behov. Vidare så behöver de socionomer som är ute i verksamheten få löpande fortbildning.

Psykologen Frid Hansen vid norska Borgestadsklinikken påpekar att alla som kommer i kontakt med barn med exempelvis oro, koncentrations- och inlärningssvårigheter bör ta upp frågor om alkoholvanor. Vuxenvärlden behöver visa barnen att de får lov att prata om alkohol *(Wannberg 2012)*.

Junis undersökningar av grundlärarutbildningen och förskollärarutbildningen visar att väldigt få blivande grundskollärare och förskollärare får undervisning om barn i familjer med missbruk *(Zetterqvist 2017a; Zetterqvist 2017b)*. Eftersom problem i familjen kan påverka inlärningen är detta särskilt anmärkningsvärt. Skolan är en plats där de flesta barn vistas och det är i skolan som många av konsekvenserna

av missbruk i familjen kan bli tydliga. För barn i förskoleåldern kan förskolepersonalen vara de enda vuxna utanför familjen som de möter återkommande, vilket innebär att förskolepersonalen har ett stort ansvar att agera om de känner oro för ett barn.

Enligt en enkätundersökning gjord av barnrättsorganisationen Maskrosbarn upplever 68 procent av lärarna svårigheter med att prata med sina elever om deras hemsituation och hur de mår. Inom elevhälsan är det 40 procent som tycker att detta är svårt. I samma undersökning svarade skolelever att de önskar att man i skolan ska prata mer öppet om dysfunktionalitet i familjer och utbilda i ämnet. Lärarna spelar en viktig roll eftersom det är dem som eleverna träffar mest i skolan *(Maskrosbarn 2019)*.

Att leva med stress under lång tid, exempelvis på grund av missbruk i familjen, påverkar lärandet. Detta bekräftas av en forskningsöversikt om barn, stress och inlärningsförmåga *(Whiting m.fl. 2021)*. Även andra negativa konsekvenser av föräldrars alkoholkonsumtion, till exempel sömnsvårigheter och ångest *(Ramstedt m.fl. 2021)* har troligtvis negativ påverkan på barnens skolgång och inlärning. Studieresultaten för barn som har en förälder som missbrukar påverkas negativt, och det är fler som går ut grundskolan utan gymnasiebehörighet *(Hjern m.fl. 2013)*. Det finns med andra ord behov av att pedagoger får grundläggande kunskap om missbruksproblematik. En sådan kunskap skapar förutsättningar för fler barn att klara skolan. Det finns även behov av kompetensutveckling och löpande fortbildning.

Skola och förskola skulle dessutom i betydligt högre utsträckning än idag kunna vara en arena för att nå barn med information om stödverksamhet. När fler pedagoger får kunskap om missbruksproblematik möjliggör det också att de upptäcker fler barn som behöver stöd.

Slutsatser

Utifrån forskningen *(se bakgrund)* och resultatet av årets kommunenkät vill Junis särskilt lyfta fram några saker som vi anser behöver utvecklas.

- Stödverksamheten måste nå fler! Endast en bråkdel av barn i familjer med missbruk får delta i stödverksamhet. Här kan ökad samverkan vara en nyckel för att nå fler barn än de som redan är ”kända” av socialtjänsten.
- Låt barn vara delaktiga. Enligt barnkonventionen ska vuxna alltid ta reda på och ta hänsyn till vad som är barnets bästa. Genom att låta barn komma till tals kan stödinsatser bättre stämma överens med barns behov. Barn är sinsemellan olika och kan föredra olika typer av stödverksamhet, och därför bör kommuner erbjuda både till exempel stödgrupper och individuella stödformer.

- Att klara skolan är en viktig skyddsfaktor. Skolan behöver vara en trygg miljö med goda strukturer för att följa upp och hjälpa alla barn att nå inlärningsmålen. Skolan är en viktig arena för att upptäcka barn som har en utsatt hemsituation och hänvisa till olika former av stödverksamhet. Samverkan mellan skola, elevhälsa och socialtjänst behöver utvecklas.
- Yrkesgrupper som möter barn och unga behöver ha grundläggande kunskaper om barn i missbruksmiljö. Detta för att känna sig trygga med att möta barnens behov, men också för att bli bättre på att upptäcka och göra orosanmälningar om man känner sig orolig över att ett barn far illa. Centrala yrkesgrupper som arbetar med barn är till exempel lärare, förskollärare och socionomer.
- Det finns ett fortsatt behov av forskningsbaserad kunskap om stödverksamhet och utvärdering av olika insatsers effekt. Exempelvis är det fortsatt viktigt att följa vilka effekter ett familjeorienterat arbetssätt har.
- Kommuner och regioner kan lära sig mycket av att utbyta erfarenheter och inspireras av varandra. Exempel på särskilt lyckad verksamhet lyfter vi i artiklarna i den här rapporten. För att verksamhet ska kunna utvecklas behöver medarbetare också ges möjlighet till erfarenhetsutbyte och att ta del av ny forskning.

Resultatet från Junis enkät visar tydligt att det finns mycket kvar att göra. Endast en bråkdel av barn i familjer med missbruk får stöd, trots att familjens missbruk kan påverka flera aspekter av barnets hälsa och välmående negativt. Behovet av samverkan är fortsatt stort, exempelvis samverkan mellan skola/förskola och socialtjänst, mellan region och kommuner, samt samverkan mellan olika mindre kommuner för att kunna erbjuda stödgrupper. Junis ser positivt på det utvecklingsarbete som sker i landet, och välkomnar det arbete som skett med extra informationsinsatser, e-tjänster och chattar när stödverksamhet tvingats stänga under pandemin. Vi förutsätter att lärdomarna från pandemitiden kan följa med även i framtiden, så att stödet för barn i familjer med missbruk får lägre trösklar och blir mer lättillgängligt.

År 2022 bör bli året då fler kommuner satsar på att nå ut brett med information om sin stödverksamhet.

Vi får heller aldrig glömma att det är missbruket hos den vuxne som får konsekvenser för barn. Här krävs åtgärder som minskar vuxnas drickande och narkotikaanvändning – för barnens skull.

Läs mer: Tidigare rapporter kan läsas på Junis hemsida www.junis.se/rapport

STOCKHOLMS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Upplands Väsby kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Vallentuna kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	25	20	Ej svar
Österåkers kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Värmdö kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	–	Familjeinsatser	Ej svar	15	0
Järfälla kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	–	–	10
Ekerö kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Familjeinsatser	5	8	15
Huddinge kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Familjeinsatser	60	30	10
Botkyrka kommun	Ja	Ja	Ja	–	Familjeinsatser	Familjeinsatser	0	15	5
Salems kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	20	20	25
Haninge kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	20	–	Ej svar
Tyresö kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Familjeinsatser	Stödsamtal	Ej svar	20	15
Upplands-Bro kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Familjeinsatser	–	3	20
Nykvarns kommun[1]	Ja	Ja	Ja	Öppenvård[1]	Stödsamtal	Stödgrupp	7	15	4
Täby kommun	Ja	Ja	Ja	Familjegrupp	Familjeinsatser	Familjeinsatser	4	4	4
Danderyds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	4	5	5
Sollentuna kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	–	Ej svar	7	–	Ej svar
Stockholms stad	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar	Ej svar

1) Kommunen har här angett eget alternativ (öppenvård) som den vanligaste insatsen.

UPPSALA LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Södertälje kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	50	80	25
Nacka kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Sundbybergs stad	Ej svar	Nej	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar
Solna stad	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	20	10	10
Lidingö stad	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	–	Stödgrupp	7	3	10
Vaxholms stad	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	5	5
Norrtälje kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Läger	15	15	8
Sigtuna kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	11	10	10
Nynäshamns kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödsamtal	8	5	8
Håbo kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	3	Ej svar
Älvkarleby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödsamtal	3	5	10
Knivsta kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	10	18	20
Heby kommun	Ja	Ja	Ja	Läger	Familjeinsatser	Familjeinsatser	5	3	10
Tierps kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Uppsala kommun	Ja	Ja	Ej svar	–	Familjeinsatser	Ej svar	–	–	Ej svar
Enköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödgrupp	10	50	25
Östhammars kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	30	Ej svar

SÖDERMANLANDS LÄN ⟶ ⟵ ÖSTERGÖTLANDS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Vingåkers kommun	Ja	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Stödsamtal	–	2	3
Gnesta kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	2	5	Ej svar
Nyköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	100	40	46
Oxelösunds kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	5	Ej svar
Flens kommun	Nej	Ja	Ja	–	Familjeinsatser	Familjeinsatser	–	5	10
Katrineholms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	50	20	40
Eskilstuna kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	8	10	20
Strängnäs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Familjegrupp	–	Ej svar	10	20	Ej svar
Trosa kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	5	5	Ej svar
Ödeshögs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	1	5	1
Ydre kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	3	Ej svar
Kinda kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	10	10	Ej svar
Boxholms kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Familjeinsatser	Familjeinsatser	Ej svar	10	15
Åtvidabergs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	40	10	Ej svar
Finspångs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	4	0	Ej svar
Valdemarsviks kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	5
Linköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödsamtal	160	170	180

JÖNKÖPINGS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Norrköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	54	43	55
Söderköpings kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Motala kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödsamtal	14	32	15
Vadstena kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	8	Ej svar	Ej svar
Mjölby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	45	40	5
Aneby kommun	Ja	Ja	Nej	Stödsamtal	Stödsamtal	–	–	4	–
Gnosjö kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	5	2	12
Mullsjö kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	3	15
Habo kommun	Ja	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Stödsamtal	–	0	0
Gislaveds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	45	3	8
Vaggeryds kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	7	Ej svar
Jönköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	50	8	20
Nässjö kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	9	14	12
Värnamo kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödgrupp	10	10	3
Sävsjö kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	6	Ej svar
Vetlanda kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Familjeinsatser	Stödsamtal	Ej svar	10	12
Eksjö kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	20	20	20
Tranås kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	5	10	5

KRONOBERGS LÄN

KALMAR LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Uppvidinge kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	–	Ej svar	3	–	Ej svar
Lessebo kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Stödsamtal	3	3	15
Tingsryds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	5	10	10
Alvesta kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Familjeinsatser	Ej svar	5	10
Älmhults kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	5	Ej svar
Markaryds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	–	0	0	0
Växjö kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	9	29	68
Ljungby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	5	30	0
Högsby kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	4	6	Ej svar
Torsås kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	1	1	Ej svar
Mörbylånga kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Hultsfreds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	10	–	–
Mönsterås kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödgrupp	–	5	6
Emmaboda kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	4	3	4
Kalmar kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	20	20	20
Nybro kommun	Ej svar	Nej	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar
Oskarshamns kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	38	58	5

BLEKINGE LÄN

GOTLANDS LÄN

SKÅNE LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Västerviks kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Familjeinsatser	Familjeinsatser	Ej svar	5	15
Vimmerby kommun	Ej svar	Nej	Nej	Ej svar	–	–	Ej svar	–	–
Borgholms kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Familjeinsatser	Ej svar	2	2	Ej svar
Region Gotland	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar
Olofströms kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Familjeinsatser	30	Ej svar	80
Karlskrona kommun	Ja	Nej	Ja	Stödsamtal	–	Familjeinsatser	13	–	5
Ronneby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Stödsamtal	3	10	10
Karlshamns kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödgrupp	Ej svar	15	5	Ej svar
Sölvesborgs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödsamtal	4	4	15
Svalövs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Familjeinsatser	Ej svar	20	6	Ej svar
Staffanstorps kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Stödsamtal	7	4	5
Burlövs kommun	Ja	Ja	Ja	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	Familjeinsatser	20	5	2
Vellinge kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	11	8	Ej svar
Östra Göinge kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	8	10
Örkelljunga kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Kontaktfam./-pers.	Ej svar	Ej svar	3	Ej svar	Ej svar
Bjuvs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	20	10	Ej svar
Kävlinge kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Stödgrupp	5	30	10

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Lomma kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	15	Ej svar
Svedala kommun	Ja	Ja	Nej	–	Stödgrupp	–	–	7	–
Skurups kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	10	10	0
Sjöbo kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej svar	10	15	Ej svar
Hörby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	25	15	10
Höörs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Familjeinsatser	3	10	10
Tomelilla kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	6	5	Ej svar
Bromölla kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	5	5	5
Osby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Stödsamtal	8	4	5
Perstorps kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Elevhälsan	Ej svar	Ej svar	20	Ej svar	Ej svar
Klippans kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	8	10	10
Åstorps kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	–	17	10	20
Båstads kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar	Ej svar
Malmö stad	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	60	50	24
Lunds kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	15	12	Ej svar
Landskrona stad	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	20	6	Ej svar
Helsingborgs stad	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	–	67

HALLANDS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Höganäs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	20	–	Ej svar
Eslövs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	11	20	Ej svar
Ystads kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	15	20	Ej svar
Trelleborgs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	18	20	10
Kristianstads kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	20
Simrishamns kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödsamtal	30	27	16
Ängelholms kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej svar	10	1	Ej svar
Hässleholms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	20	15	30
Hylte kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	12	5	15
Halmstads kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	20	20	20
Laholms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Stödsamtal	20	10	10
Falkenbergs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	30	20	Ej svar
Varbergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	15	15	4
Kungsbacka kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	35	25	45
Härryda kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	2	5	Ej svar
Partille kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Stödsamtal	4	Ej svar	1
Öckerö kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Familjeinsatser	Ej svar	0	3	Ej svar

VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Stenungsunds kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej svar	10	20	Ej svar
Tjörns kommun	Nej	Ja	Ja	–	Familjeinsatser	Familjeinsatser	–	12	1
Orust kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	10	10	3
Sotenäs kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	20	Ej svar
Munkedals kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	4	3	–
Tanums kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	23	25
Dals-Eds kommun	Ja	Ja	Nej	Stödsamtal	Familjeinsatser	–	12	3	–
Färgelanda kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	5	Ej svar
Ale kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	15	100	28
Lerums kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	0
Vårgårda kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	1	10	4
Bollebygds kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	25	Ej svar	Ej svar
Grästorps kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Essunga kommun	Ej svar	Ej svar	Nej	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar	Ej svar	–
Karlsborgs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	10	10	4
Gullspångs kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Familjeinsatser	Familjeinsatser	Ej svar	20	10
Tranemo kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	3	3	10

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Bengtsfors kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	–	Ej svar
Melleruds kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Stödsamtal	8	Ej svar	30
Lilla Edets kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	12	8	10
Marks kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Stödgrupp	10	20	12
Svenljunga kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	4	25	20
Herrljunga kommun	Nej	Ja	Ej svar	–	Familjeinsatser	Ej svar	–	–	Ej svar
Vara kommun	Nej	Ja	Ej svar	–	Familjeinsatser	Ej svar	–	5	Ej svar
Götene kommun	Ja	Ej svar	Nej	Stödsamtal	Ej svar	–	3	Ej svar	–
Tibro kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	3	Ej svar
Töreboda kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	4	2	3
Göteborgs stad	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödsamtal	70	50	20
Mölndals kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	–	Familjeinsatser	70	–	10
Kungälvs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	20	20	Ej svar
Lysekils kommun	Ja	Ja	Ja	Elevhälsan	Elevhälsan	Stödsamtal	2	0	10
Uddevalla kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Stödsamtal	30	25	20
Strömstads kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Familjeinsatser	12	10	15
Vänersborgs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Familjeinsatser	15	11	12

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Trollhättans stad	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Stödgrupp	27	10	15
Alingsås kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	60
Borås stad	Ja	Nej	Ja	Stödsamtal	–	Stödsamtal	–	–	0
Ulricehamns kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Familjeinsatser	Ej svar	8	10	Ej svar
Åmåls kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	5	5	30
Mariestads kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar
Lidköpings kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	14	8	Ej svar
Skara kommun	Ej svar	Nej	Nej	Ej svar	–	–	Ej svar	–	–
Skövde kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	4	10	7
Hjo kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	3	3	0
Tidaholms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	1	2	3
Falköpings kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	5	20	Ej svar
Kils kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	10	5	15
Eda kommun	Ja	Nej	Ja	Stödsamtal	–	Familjeinsatser	5	–	5
Torsby kommun	Ja	Ja	Ja	–	Stödgrupp	Stödgrupp	9	14	6
Storfors kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	2	6	13
Hammarö kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	2	10	Ej svar

ÖREBRO LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Munkfors kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	3	25	10
Forshaga kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	20	5	Ej svar
Grums kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Familjeinsatser	12	6	10
Årjängs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	10	15	6
Sunne kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Familjeinsatser	12	6	10
Karlstads kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	20	–	Ej svar
Kristinehamns kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	5	10	Ej svar
Filipstads kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Kontaktfam./-pers.	5	Ej svar	20
Hagfors kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	15	10	12
Arvika kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	30	25	31
Säffle kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödgrupp	20	7	10
Lekebergs kommun	Ja	Ja	Ej svar	–	–	Ej svar	–	–	Ej svar
Laxå kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Familjeinsatser	Ej svar	1	0	Ej svar
Hallsbergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	8	10	10
Degerfors kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödgrupp	Ej svar	35	1
Hällefors kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	–	0	7
Ljusnarsbergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	5	2	5

VÄSTMANLANDS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Örebro kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	97	103	93
Kumla kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	15
Askersunds kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	8	10	Ej svar
Karlskoga kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	40	40	20
Nora kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödgrupp	10	2	5
Lindesbergs kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	20
Skinnskattebergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödsamtal	2	8	5
Surahammars kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	2	2	5
Kungsörs kommun	Ej svar	Ej svar	Nej	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar	Ej svar	–
Hallstahammars kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	10	7	Ej svar
Norbergs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	Ej svar	8	5	Ej svar
Västerås stad	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	100	250	Ej svar
Sala kommun	Nej	Ej svar	Ja	–	Ej svar	Stödsamtal	–	Ej svar	10
Fagersta kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	6	7	0
Köpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	30	20	20
Arboga kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Stödgrupp	8	18	30

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Vansbro kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödgrupp	5	10	10
Malung-Säters kommun	Nej	Nej	Ej svar	–	–	Ej svar	–	–	Ej svar
Gagnefs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödgrupp	7	10	2
Leksands kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	10	15	20
Rättviks kommun	Ja	Ja	Ja	Familjegrupp	Familjeinsatser	Familjeinsatser	0	4	16
Orsa kommun[2]	Ja	Ja	Ej svar	Resursteam	Stödgrupp	Ej svar	10	8	Ej svar
Älvdalens kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Familjeinsatser	Stödsamtal	Ej svar	10	5
Smedjebackens kommun	Nej	Ja	Nej	–	Familjeinsatser	–	–	60	–
Mora kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Familjeinsatser	Stödsamtal	Ej svar	3	50
Falu kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödgrupp	14	14	28
Borlänge kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödgrupp	Ej svar	Stödgrupp	20	Ej svar	15
Säters kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	5	0	4
Hedemora kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej svar	20	30
Avesta kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	40	10	Ej svar
Ludvika kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	20	20	15

2) Kommunen har här angett eget alternativ (resursteam) som den vanligaste insatsen.

GÄVLEBORGS LÄN — VÄSTERNORRLANDS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Ockelbo kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	1	2	Ej svar
Hofors kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödgrupp	5	15	5
Ovanåkers kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	8	10
Nordanstigs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	15	15	Ej svar
Ljusdals kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	–	Ej svar
Gävle kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	25	14	20
Sandvikens kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Familjeinsatser	14	15	46
Söderhamns kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Familjeinsatser	Ej svar	15	12	Ej svar
Bollnäs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	15	–	0
Hudiksvalls kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	15	30	6
Ånge kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Familjeinsatser	3	8	5
Timrå kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	10	25	20
Härnösands kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	15	10	12
Sundsvalls kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjeinsatser	Familjeinsatser	50	20	10
Kramfors kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	5	Ej svar	Ej svar
Sollefteå kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Örnsköldsviks kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	30	15	11

JÄMTLANDS LÄN

VÄSTERBOTTENS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Ragunda kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Bräcke kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej svar	12	15	Ej svar
Krokoms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	4	3	6
Strömsunds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	2	17	11
Åre kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	10	Ej svar	Ej svar
Bergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	6	20	10
Härjedalens kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	6	10	0
Östersunds kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	45	80	Ej svar
Nordmalings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	1	3	4
Bjurholms kommun	Ej svar	Ej svar	Nej	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar	Ej svar	–
Vindelns kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	5	5	5
Robertsfors kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	–	Stödgrupp	1	2	2
Norsjö kommun	Ej svar	Nej	Ja	Ej svar	–	Kontaktfam./-pers.	Ej svar	–	3
Malå kommun	Ja	Ja	Ej svar	Kontaktfam./-pers.	–	Ej svar	3	–	Ej svar
Storumans kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	10	5	5
Sorsele kommun	Nej	Nej	Nej	–	–	–	–	–	–
Dorotea kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	4	2	Ej svar
Vännäs kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar

NORRBOTTENS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Vilhelmina kommun	Ja	Ja	Ej svar	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	Ej svar	12	12	Ej svar
Åsele kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	0	0	0
Umeå kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödgrupp	40	6	15
Lycksele kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Stödsamtal	–	3	4
Skellefteå kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	4	6	25
Arvidsjaurs kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	10	Ej svar
Arjeplogs kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	–	Ej svar	3	0	Ej svar
Jokkmokks kommun	Ej svar	Ej svar	Nej	Ej svar	Ej svar	–	Ej svar	Ej svar	–
Överkalix kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	2	2	5
Kalix kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Familjeinsatser	5	10	10
Övertorneå kommun	Nej	Ja	Ej svar	–	Stödsamtal	Ej svar	–	5	Ej svar
Pajala kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	0	5	Ej svar
Gällivare kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	–	–	5
Älvsbyns kommun	Nej	Nej	Ja	–	–	Stödsamtal	–	–	0
Luleå kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödgrupp	Ej svar	Stödgrupp	10	Ej svar	10
Piteå kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjeinsatser	Stödsamtal	18	60	22
Bodens kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	14	20	12
Haparanda stad	Ja	Ja	Nej	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	–	10	10	–
Kiruna kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	26	45	Ej svar

Litteratur

Om böckerna är slut på förlaget, kan de finnas på bibliotek, som e-bok eller ljudbok på digitala tjänster.

Fakta

Upptäckt och stöd: om barn till föräldrar med missbruksproblem
Karin Alexanderson, Elisabet Näsman, Studentlitteratur AB 2019

Familjer med missbruk – om glömda barn och glömda föräldrar
Anna-Bodil Bengtsson, Ingegerd Gavelin, Book in demand 2004

Lyssna på barnen
Barns funderingar kring vuxna och alkohol, Blå Bandet 2010

Du är en viktig vuxen i skolan / Du är en viktig vuxen i förskolan
Per Bøge & Jes Dige, svensk bearbetning Mia Berg och Monika Nyström, Randiga huset 2015

De glömda barnen
Margaret Cork, CAN 1984

Jag har fått mod att våga förändra mitt liv
Utvärdering av Ersta Vändpunktens anhörigprogram för vuxna 2014–2018, Ersta Vändpunkten 2021
Kan laddas ner på www.erstadiakoni.se/vandpunkten

Vara vettig vuxen
Elisabeth Hagborg, Sofie Ribbing, Gothia 2009

Barn i familjer med missbruksproblem
Frid A Hansen (red), Studentlitteratur 1995

Flodhästen i vardagsrummet: om medberoende och om mötet med barnet inom oss
Tommy Hellsten, Verbum 1998

Du behövs som vuxen: en inspirerande bok för dina samtal med barn och unga
Petter Iwarsson, Gothia Fortbildning AB 2016

Samtal i skolan – en möjlighet till utveckling
Petter Iwarsson, Gothia Fortbildning 2014

Barn vill berätta om vuxna vill lyssna
Children's program Sverige
Lars Lewerth, Helén Olsson 2021

Våga fråga, våga lyssna, våga agera
Madeleine Pousette, SKL Kommentus Media 2011

Barnkonventionen i praktisk tillämpning: handbok för socialtjänsten
Susann Swärd, Norstedts Juridik AB 2020

Barnkonventionen i praktisk tillämpning inom förskolan och skolan
Susann Swärd, Norstedts Juridik AB 2020

Djävulsdansen – bli fri från med-beroende
Ann Söderlund, Sanna Lundell, Bladh by Bladh 2015

Djävulsdansen – studiematerialet
Bygger på tv-serien, NBV 2016.
Finns att ladda ner på www.nbv.se.

Kompisboken
Ungdomens Nykterhetsförbund 2022

Vuxna barn till alkoholister
Janet G Woititz, Larson förlag 2002

När en förälder dricker för mycket
Med tillhörande studieplan.
Helena Wannberg, Junis 2020
Kan laddas ner på www.junis.se.

Skönlitteratur Vuxna

När kalla nätter plågar mig med minnen av hur det var
Jessica Andersson, Lena Katarina Swanberg, Albert Bonniers förlag 2009

Svinalängorna
Susanna Alakoski, Albert Bonniers förlag 2006

Håpas du trifs bra i fengelset
Susanna Alakoski, Albert Bonniers förlag 2010

April i anhörigsverige
Susanna Alakoski, Albert Bonniers förlag 2015

Kriget är slut
Morgan Alling, Bokförlaget Forum 2010

Om någon vrålar i skogen
Malin Biller, Optimal Press 2010

Jag andas, alltså finns jag
Caroline Cederquist, Albert Bonniers förlag 2019

Vi har ju hemligheter i den här familjen
Therése Eriksson, Ponto Pocket 2011

Jag är Zlatan
Zlatan Ibrahimovic, David Lagerkrantz, Albert Bonniers förlag 2011

Bli min mamma igen
Åsa Jinder, Bonniers 1991

Jag blev frisk av kärlek
Cecilia Johansson, Vulkan förlag 2012

Bergsprängardottern som exploderade
Lo Kauppi, Norstedts 2007

Två vita dvärgar
Lo Kauppi, Leopard förlag 2021

Mig äger ingen
Åsa Linderborg, Atlas 2007

Jag äger min story
Henrietta Lysén, Visto förlag 2019

Du satt på Karlavagnen
Caroline Nylander, Forum 2013

Glöm mig
Alex Schulman, Bookmark förlag 2016

Århundradets kärlekssaga
Märta Tikkanen, Schildts & Söderströms 2015

Kärleksbarnet
Hillevi Wahl, Norstedts 2007

Hungerflickan
Hillevi Wahl, Norstedts 2010

Skönlitteratur Barn/ ungdom/unga vuxna

Jag blundar tills jag finns
Marie Björk, Idus förlag 2014

Allt mod jag har
Lisa Broberg, Olika förlag 2019

Alkohol, alkovråål
Elisabeth Hagborg, Alfabeta 1999

Gabriellas resa
Elisabeth Hagborg, Tove Hennix, Olika förlag 2009

Klara rädd för mamma med ryggsäcken
Eva Edberg, Idus förlag 2019

Vill inte gå hem
Therese Hercules, Hallgren & Björklund 2010

Ludde
Med tillhörande lärarhandledning, Junis 2019

Fredagsmys
Lina Jansson, Opal förlag 2021

Billie: Avgång 9:42 till nya livet
Sara Kadefors, Bonnier Carlsen 2016

När mamma har druckit vin lagar hon inte mat
Sara Lind, Förlagshuset Siljans Måsar KB 2015

Ariel tjugofyra/sju
Håkan Lindquist, Opal förlag 2020

Kylskåpsbolibompa: en bok om att bo i ett familjehem
Lisbeth Pipping, Vulkan 2015

Joy till världen
Viveka Sjögren, Libris förlag 2010

Imorgon är allt som vanligt
Lina Stoltz, Rabén & Sjögren 2014

Sara och den andra mamman
Olivia Trygg, Viktoria Olesen och Betty Regnström Larsson, Trygga Barnen 2011

Nollad
Malin Tyberg, Lilly förlag 2021

Liten
Stina Wirsén, Bonnier Carlsen 2015

Kungen av Upp och Nerlandet: en saga för små och stora barn om missbruk i familjen
Ulla Zetterlind, Peder Osterkamp, Ulla Zetterlind förlag 2013

Varför har Hasse hare så blå öron?
Ulla Zetterlind, Peder Osterkamp, Ulla Zetterlind förlag, 2015

Studier och rapporter

Barn som anhöriga
Rapportserie från CHESS, Stockholms universitet/Karolinska Institutet i samarbete. *Finns att ladda ner hos Nationellt kompetenscentrum anhöriga, www.anhoriga.se*

Föräldrar i missbruks- och beroendevård och deras barn
Fördjupade analyser av data som samlats in av SKL, Sveriges kommuner och landsting, vid en kartläggning av föräldrar inom missbruks- och beroendevård i Sverige, CAN 2014. *Kan laddas ner på www.can.se*

Barndom och föräldraskap i missbrukets skugga
Karin Alexanderson, Elisabet Näsman, 2015. Slutrapport från Barn i missbruksmiljöer (BIM), Regionförbundet Uppsala län och Uppsala universitet. *Finns att ladda ner på www.regionuppsala.se*

Stödprogram riktade till barn och/eller föräldrar när en förälder missbrukar alkohol eller andra droger – en kunskapsöversikt, Barn som anhöriga 2016:4
Ulrika Järkestig Berggren & Elizabeth Hanson, Nationellt kompetenscentrum anhöriga 2016

Alkoholen och samhället, Tema: Alkoholens skador i andra hand, Rapport 2015/2016
Rapporterna i serien Alkoholen och samhället är utgivna av IOGT-NTO och Svenska Läkaresällskapet i samarbete med Forum Ansvar.
Alla rapporter i serien finns att ladda ner på www.iogt.se

Shit, den här människan bryr sig om mig!
Om skolans förmåga att upptäcka och ge stöd till elever som växer upp med föräldrar som har missbruksproblem, Alexanderson, Hammerin, Lind, Malmberg, Näsman & Stenhammar, Region Uppsala och Uppsala universitet 2017
Kan laddas ner på www.soc.uu.se

Alkoholrapporten 2017 Tema: Alkohol, föräldrar och barn
Systembolaget 2017

Barnets och ungdomens reform – Förslag för en hållbar framtid
Slutrapport från den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården, Regeringskansliet 2017

Var det mitt ansvar? Bris rapport 2021:2
Om hur barns vardag, relationer och hälsa påverkas när vuxna dricker för mycket, Bris 2021.
Kan laddas ner på www.bris.se

Struggling with parenthood after an upbringing with substance abusing parents
Eva Landegren Tedgård, Lunds universitet 2018

Fråga hur vi mår, inte hur det går
Maskrosbarn 2019. *Kan laddas ner på www.maskrosbarn.org*

Futura01
Forskningsstudie från CAN och Karolinska Institutet som följer ungdomar som är födda och uppvuxna på 2000-talet. *Följ pågående studier om bland annat barn som växer upp med missbruk på futura01.se*

Att förebygga narkotikaproblem. Tidig upptäckt – tidiga insatser
Sara Heine, Narkotikapolitiskt Center 2022

Children with problem drinking parents in Sweden: Prevalence and risk of adverse consequences in a national cohort born in 2001
Ramstedt, Raninen, Larm, Livingston, Drug and alcohol review, Vol 41, issue 3, 2022

Junis undersökningar
Studier över vilken utbildning om barn till missbrukare som ges till blivande förskollärare, lärare respektive socionomer. Zetterqvist, M., Junis/CAN, 2017–2018.
Finns att ladda ner på www.junis.se

Kommunernas stöd till barn som växer upp i familjer med missbruk
Redovisning av Junis kommunenkät om stöd till barn som växer upp med missbruk. Även artiklar med goda exempel på verksamhet samt forskning. Årliga rapporter från 2005 och framåt.
Finns att ladda ner på www.junis.se

Filmer

sara.nu
Om tonåriga Sara som växer upp med missbruk. Producerad i samarbete mellan Fritid Stenungsund och Nösnäsgymnasiet Stenungsunds kommun, med hjälp av Pelikanen stödcentrum för barn i Stenungsund. *www.pelikanen.info.*

Svinalängorna
Om barns utsatthet för vuxnas missbruk. Baserad på Susanna Alakoskis bok med samma namn. Finns att köpa som dvd. *Kan även beställas för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.*

Sebbe
Sebbe är 15 år och älskar sin mamma för att han inte kan annat. Finns att köpa som dvd. *Kan även beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.*

Som en Zorro
Två bästa kompisar: den ene bor i fina huset och får allt han pekar på. Den andre bor med sin mamma, som dricker lite för mycket och har morgonrock hela dagarna. *Kan beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.*

Hasses dagbok
Hans Henrik Olsson är åtta år och skriver dagbok. Hans föräldrar är alkoholister. Genom dagboken får vi följa Hasses tankar och funderingar under några dramatiska månader. Animerad film av Johan Hagelbäck efter Siv Widerbergs bok Hasse. Årskurs F-2. *Kan beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.*

Mig äger ingen
En gripande men samtidigt varm och humoristisk berättelse om femåriga Lisas villkorslösa kärlek till sin alkoholiserade pappa. Fritt baserad på Åsa Linderborgs självbiografiska roman med samma namn. Finns att köpa som dvd. *Kan även beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.*

Isblomma
Om Isa vars pappa är beroende av alkohol. Vänder sig till ungdomar i åldern 13 år och uppåt. Bona Via & duR Film 2009, *www.bonavia.se.*

Barn och anhöriga berättar
En filmserie för och om barn som är anhöriga. En film handlar om Jack och Hannes som har en mamma som idag är nykter alkoholist. I filmen berättar familjen tillsammans hur det var då och hur de fick hjälp när det var som svårast. *Nationellt kompetenscentrum anhöriga, www.anhoriga.se.*

Poddar

Medberoendepodden
www.medberoendepodden.se
En podcast om medberoende och dess olika skepnader och om vilken typ av hjälp som finns att få.

Beroendepodden
beroendepodden.se
En podd om alla sorters beroende, missbruk, medberoende, kriminalitet och psykisk ohälsa.

Fyllepodden
Musse Hasselvall och hans gäster pratar om alkohol. Bakom podden står IQ-initiativet.

Inte min Match – podcast med gäster
Intervjuer med idrottare m.fl. om hur det är att vara anhörig till någon som missbrukar, lider av psykisk ohälsa eller utför våld i hemmet.

NPC:PODD
narkotikapolitisktcenter.se/podd
Narkotikapolitiskt Center bjuder in gäster för att samtala om narkotikapolitik.

Webben

Drugsmart, www.drugsmart.com
CAN:s sajt för information, chatt med mera. Särskild sida om missbruk i familjen med fakta, berättelser, hjälp och stöd. Kontaktuppgifter till landets stödgrupper.

Ersta Vändpunkten
www.erstavandpunkten.se
Ersta Vändpunkten vänder sig till anhöriga till missbrukare, och har stödgrupper för alla åldrar. Verksamheten finns i Stockholm, men det finns omfattande information och stödfunktioner även via nätet.

Trygga Barnen
www.tryggabarnen.com
Stiftelse med syfte att hjälpa barn, ungdomar, föräldrar och anhöriga i familjer med beroendeproblematik. Har stödgrupper, chatt med mera.

Maskrosbarn, www.maskrosbarn.org
Ideell förening som stödjer ungdomar som har föräldrar som missbrukar och/eller är psykiskt sjuka.

Kuling.nu
En mötesplats för dig med en förälder med psykisk sjukdom. Fakta, tips och forum där man kan dela erfarenheter med andra.

ACA, www.aca-sverige.org
Gemenskap för vuxna barn till alkoholister och från andra dysfunktionella familjer (Adult Children of Alcoholics).

Al-Anon familjegrupper, www.al-anon.se
Gemenskap för anhöriga och vänner till alkoholister.

Nar-Anon, www.nar-anon.se
Nar-Anons medlemmar är anhöriga och vänner som är oroliga för att någon som står dem nära använder eller har använt narkotika.

FAS-portalen, www.fasportalen.se
En omfattande kunskapsbas om FASD (fetala alkoholspektrumstörningar), men också om andra drogrelaterade fosterskador.

IOGT-NTO, www.iogt.se
Nykterhetsorganisation som erbjuder en drogfri gemenskap för vuxna. Driver kamratstödsverksamhet, kurser med mera som tar upp både beroende och medberoende.

Jag vill veta, www.jagvillveta.se
Brottsoffermyndighetens informationskoncept som vänder sig direkt till barn som offer för exempelvis våld. Består av en webbplats, spel, filmer, trycksaker på nio olika språk och barnboken Liten.

Kunskapsguiden.se
Webbplats som samlar kunskapsstödjande produkter från Socialstyrelsen, andra myndigheter och aktörer.

NBV, www.nbv.se
Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet, studieförbund som bedriver studieverksamhet och kulturarrangemang kring bland annat alkohol och andra droger, medberoende och folkhälsa.

Koll på soc, www.kollpasoc.se
Sajt som vänder sig till barn och unga som vill eller behöver få koll på socialtjänsten. Drivs av Barnombudsmannen.

orosanmalan.se
En enkel hemsida för att underlätta utförandet av orosanmälningar.

Nationellt kompetenscentrum anhöriga
www.anhoriga.se
En samarbetsresurs för att utveckla framtidens anhörigstöd. Barn som anhöriga är ett av Nka:s områden.

Rädda Barnen, www.raddabarnen.se
Barnrättsorganisation. Här kan man bland annat ladda ner foldern ”Orolig för ett barn – vad kan jag göra?”.

Samverkan kring barn och unga socialstyrelsen.ghost.se /samverkan-barn
Socialstyrelsens övergripande presentation av viktiga delar i arbetet med samverkan kring barn och unga.

Trygga Möten, www.scouterna.se
Trygga Möten är en webbkurs framtagen av Scouterna för alla som jobbar med barn och unga och som handlar om att skapa en trygg och säker verksamhet fri från övergrepp.

Ungdomsmottagningen, www.umo.se
Här finns en avdelning med temat ”Att må dåligt”, med artiklar inom området. Att må dåligt ibland hör till livet, men det finns hjälp och stöd att få.

Ungdomens Nykterhetsförbund www.unf.se
Ungdomsorganisation som jobbar för en helnykter livsstil och erbjuder nykter miljö för ungdomar. Bedriver även kunskapsspridning kring att växa upp med missbruk.

Jobbigt hemma www.junis.se/jobbigthemma
Råd och stöd för barn, när en vuxen dricker för mycket.

Vuxna som vet www.junis.se/vuxnasomvet
Junis kunskapsportal om barn i missbruksmiljö. Vänder sig främst till yrkesverksamma som möter barn.

UR Play, Rättighetsbärarna www.urplay.se
Hur gör man för att låta ett barn komma till tals? Maria Thell, barnombud Maskrosbarn, pratar om att skapa förutsättningar för att barn ska kunna berätta.

Barnrätt på jobbet www.urplay.se
Hur lyssnar man på barn och gör dem delaktiga i kontakten med socialtjänsten?

Grubbel www.bris.se/for-barn-och-unga/bris-gruppstod/stodgrupp-online
Stödgrupp online för den som har en förälder som missbrukar eller mår psykiskt dåligt

Stiftelsen Allmänna Barnhuset www.allmannabarnhuset.se
Stiftelse vars syfte är att stärka barn och ungdomar i socialt utsatta situationer. Här finns bland annat publikationer om våld mot unga.

Jag ser, jagser.se
Ett samarbete mellan Blå Bandet och LP-stiftelsen för att uppmärksamma barn som växer upp i social utsatthet.

Våga Prata, vagaprata.nu
Initiativ från Hjärnkoll, om psykisk ohälsa.

Inte min Match, inteminmatch.se
Föräldrarnas missbruk är inte barnens match. Föreläsningar i bland annat idrottsföreningar, högskolor och skolor.

Om oss som ger ut den här rapporten

Junis är barnens organisation. Vi är en del av IOGT-NTO-rörelsen. Junis finns i hela landet och ger möjlighet till roliga och utvecklande fritidsaktiviteter där barnen själva får vara med och bestämma. Verksamheten sker i nykter miljö med engagerade och utbildade ledare.

Junis står på barnens sida. Vi arbetar för att skapa opinion och påverka beslutsfattare – både i Sverige och internationellt – för barns rätt att växa upp i en trygg och nykter miljö. All vår verksamhet vilar på grundsatserna demokrati, solidaritet och nykterhet.

En av Junis viktigaste frågor är att vara barnens röst i alkoholdebatten. Ett led i den debatten är att årligen ge ut den här rapporten där vi undersöker vilket stöd landets kommuner erbjuder barn som växer upp i familjer med missbruk.

Mer om Junis: *www.junis.se, info@junis.se, 08-672 60 70*

Bidra till Junis viktiga arbete för att fler utsatta barn ska få stöd!

junis.se/stod-oss

I den här rapporten redovisar Junis vilken stödverksamhet som landets kommuner erbjuder barn som växer upp med missbruk eller beroende.

Vi ger också exempel på människor, forskning och verksamhet som gör skillnad för de här barnen.

Läs även våra tidigare skrifter från 2005–2021 där vi beskriver verkligheten för barnen och visar hur kommunerna jobbar med att ge stöd.

Rapporterna går att beställa eller ladda ner på Junis hemsida.

Junis

www.junis.se